

KARLOVA UNIVERZITA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Křesťanská reflexe
antimodernistického spisu
Devatenáct epištol rabína
Samsona Rafaela Hirsche**

Bc. Patrik Horváth

Katedra religionistiky
Vedoucí práce: prof. Pavel Hošek
Studijní program: Teologie (B6141)
Studijní obor: Evangelická teologie 6141R007

Praha 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem: Křesťanská reflexe antimodernistického spisu „*Devatenáct epištol*“ rabína Samsona Rafaela Hirsche napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Jablonci nad Nisou dne 5. 6. 2023

Patrik Horváth

Anotace

Tato práce se zaměřuje na antimodernistickou knihu rabína Samsona Rafaela Hirsche „*Devatenáct epištol*“. V tomto díle rabín Hirsch reaguje na výzvy a hrozby židovské emancipace pro evropské židy v devatenáctém století. V první části se zabírám dobou a historickým kontextem. Poté činím širší úvod. Posléze čtenáře seznamuji se stručným obsahem každého dopisu. V závěru hledám paralely se současným křesťanstvím s naznačeným dopadem na náboženskou praxi. Rabín Hirsch dokázal využít osvícenství k zachování židovské tradice. Uhájil prostor pro tradičně žitou víru v nové době.

Klíčová slova

Judaismus, křesťanství, osvícenství, židovská emancipace, Tóra, židovská reformace, tradice, ortodoxie, ortopraxe.

Summary

This paper is focused on the antimodern book of rabbi Samson Raphael Hirsch called “The Nineteen Epistles”. In this book, Rabbi Hirsch is dealing with the challenges and perils of Jewish emancipation for European Jews in the nineteenth century. In the first section, I inform the hypothetical reader of the historical background and context. The next section is a literal introduction. The third section contains a synopsis of all letters with shorter historical commentary. In conclusion, I search for parallels with today's Christianity with an accent on religious practices. Rabbi Hirsch was able to utilize enlightenment for the preservation of Jewish tradition. He managed to defend a space for the life of traditional Jewish faith in the new epoch.

Keywords

Judaism, Christianity, enlightenment, Jewish emancipation, Jewish reform, Torah, Tradition, orthodoxy, orthopraxis.

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu této práce, kterým je prof. Pavel Hošek, za jeho vstřícné a laskavé vedení i za jeho akademicky podnětné rady a připomínky.

OBSAH

Prohlášení.....	2
Anotace	3
Klíčová slova	3
Summary	3
Keywords.....	3
Poděkování.....	4
1. Rabín S. R. Hirsh a doba vydání spisu.....	9
1.1 Historický kontext vydání díla	9
1.2 Předchozí reakce na kulturně společenskou změnu	9
1.2.1 Židovské osvícenství tzv. <i>haskala</i>	9
1.2.2 Lidová zbožnost chasidů.....	10
1.3 Proměny společenského postavení Židů v Evropě.....	11
1.4 Shrnutí.....	13
2. Úvod k dílu Devatenácti epištol.....	15
2.1 Úvod.....	15
2.2 Vymezení pojmů.....	17
2.3 Představení díla.....	18
2.4 Literární žánr.....	20
2.5 Metodické zpracování.....	21
3. Dílo Devatenáct epištol	23
3.1.1 Obsah První epištoly.....	23
3.1.2 Historický komentář.....	23
3.2.1 Obsah Druhé epištoly	24
3.2.2 Historický komentář.....	25
3.3.1 Obsah Třetí epištoly	26
3.3.2 Historický komentář.....	27
3.4.1 Obsah Čtvrté epištoly	28
3.4.2 Historický komentář.....	29
3.5.1 Obsah Páté epištoly	30
3.5.2 Historický komentář.....	31
3.6.1 Obsah Šesté epištoly	33
3.6.2 Historický komentář.....	33
3.7.1 Obsah Sedmé epištoly	34
3.7.2 Historický komentář.....	34
3.8.1 Obsah Osmé epištoly	35
3.8.2 Historický komentář.....	36
3.9.1 Obsah Deváté epištoly	36
3.9.2 Historický komentář.....	37
3.10.1 Obsah Desáté epištoly	38
3.10.2 Historický komentář	40
3.11.1 Obsah Jedenácté epištoly	42
3.11.2 Historický komentář	43
3.12.1 Obsah Dvanácté epištoly	43
3.12.2 Historický komentář	43
3.13.1 Obsah Třinácté epištoly	44
3.13.2 Historický komentář	44
3.14.1 Obsah Čtrnácté epištoly.....	45

3.14.2 Historický komentář	45
3.15.1 Obsah Patnácté epištoly	45
3.15.2 Historický komentář	46
3.16.1 Obsah Šestnácté epištoly	48
3.16.2 Historický komentář	48
3.17.1 Obsah Sedmnácté epištoly	49
3.17.2 Historický komentář	49
3.18.1 Obsah Osmnácté epištoly	50
3.18.2 Historický komentář	51
3.19.1 Obsah Devatenácté epištoly	52
3.19.2 Historický komentář	52
3.20 Shrnutí	53
4. Závěr	57
4.1 Hledání paralel	57
4.2 Interpretace posvátna	59
4.3 R. Hirsch a protokanonický přístup ke svatým textům	60
4.4 Spis Devatenáct epištol mezi relevancí a identitou	62
4.5 Nechat se inspirovat	65
4.6 Shrnutí	70
Seznam literatury	74

1. Rabín S. R. Hirsh a doba vydání spisu

1.1 Historický kontext vydání díla

Evropa v osmnáctém a devatenáctém století zapracovává myšlenky osvícenství do praktického života. S tím je spojeno nové prověřování víry a náboženství. Do popředí se derou názory zpochybňující dosavadní výklady světa. Vede se zápas o racionální vysvětlení skutečností. Variantou pro mnohé je i postupné opouštění náboženských tradic pro to, co se prohlásí za vědecké, moderní, kulturně relevantní. Tomuto vlivu vědeckého podezřívání a skepse ke všemu náboženskému je vystaveno i evropské židovstvo. Tehdejší vrcholný intelektuál Gotthold E. Lessing se podílel s ostatními osvícenci na vytváření společenské atmosféry, ve které:

„Rabínský Žid, který se modlí třikrát denně, dodržuje předpisy týkající se jídla i šabatové zákazy, přece nemohl v tehdejší křesťanské Evropě vystupovat jako příkladná osoba! Ctnostný Žid, zbožňovaný pro své etické chování, musí jaksi Žida překonat.“¹

1.2 Předchozí reakce na kulturně společenskou změnu

Evropské židovstvo není v době publikování spisu S.R. Hirsche bez předchozích pokusů, jak na změnu kulturně společenského paradigmatu reagovat.

1.2.1 Židovské osvícenství tzv. *haskala*

Jedním z pokusů byla snaha Mosese Mendelssohna (1729-1786). Byl to židovský učenec, filozof a průkopník židovského osvícenství tzv. *haskaly*. Jeho dílo: „Jeruzalém aneb náboženská moc a judaismus“ bylo považováno za spis, který usiluje mimo jiné o konec nadvlády rabínů. Hlavním Mendelsohnovým cílem bylo dokázat, že judaismus na rozdíl od křesťanství nemá žádná dogmata, a proto nikdy neodporuje rozumu.² Judaismus měl být podle Mendelssohna jakýmsi přirozeným náboženstvím s racionálním podkladem, k němuž se přidaly specifické zjevené zákony určené pouze

¹HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdoba a Berlínem II., 290

²HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdoba a Berlínem II., 55

dětem Izraele.³ Snažil se stavět mosty do kulturně-společenského okruhu. Mendelssohnovo přesvědčení bychom mohli vyjádřit takto: „Doma bud' Židem, na ulici Němcem“.⁴ Během let se stal Moses Mendelssohn jedním z nejvýznamnějších filozofů osvícenství. Těšil se přátelství s filozofem Lessingem i vysokému uznání Kantovu.⁵ Moses Mendelssohn to se svými reformními snahami neměl lehké. Nakročil směrem z ghetta a tím předběhl dobu.

Generaci kolem Mendelssohna a dalších stoupců židovského osvícenství tzv. *haskaly* se říkalo *maskilím*, z hebrejského *maskil* – moudrý.⁶ Toto hnutí chtělo systematicky modernizovat a integrovat židovskou společnost. Zakládalo školy, časopisy, instituce. Vše v rámci procesu židovské emancipace, kterou můžeme chápat jako otevírání se židovstva novým společenským podmínkám.

Za zmínku stojí, že po Mendelssohnově smrti většina jeho potomků konvertovala k protestantismu.⁷ „Kulturní konverze ke křesťanství byl jediný způsob, jak se vymanit z židovského osudu“⁸ a získat rovnoprávnost. Asi není náhodou, že v popisu tohoto období očima ortodoxních Židů je tato epocha nazývaná jako zničující, či paradoxně „temné osvícenství“⁹.

1.2.2 Lidová zbožnost chasidů

Dalším hnutím uvnitř evropského judaismu v časech změny kulturního paradigmatu bylo hnutí židovských charismatiků tzv. chasidismus.¹⁰ Během doby se chasidismus etabloval jako nejúspěšnější židovské lidové hnutí.¹¹

³Dtto, 92

⁴Časopis Maskil, ročník 2009, str. 3. dostupnost na: <https://www.maskil.cz/5769/4.pdf>

⁵BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 138

⁶RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi Samson Raphael Hirsch, 15

⁷BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 154

⁸JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 364

⁹RABBI SCHLOSS, Chaim, 2000 Years of Jewish History, 211

¹⁰JOHNSON, Paul, Dějiny židovského národa, 260

¹¹BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 125

Chasidismus má silné mystické kořeny.¹² Zdůrazňoval ctnosti v radostné službě Hospodinu v plesání. Svou oddanost Hospodinu projevovali chasidé spíše modlitbami než studiem Talmudu.¹³

Zakladatel tohoto hnutí *Ba'al Šem Tov* (1700-1760) ve zkratce *Bešt*, byl legendární charismatickou a velmi vlivnou osobností. Strhával svým neformálním učením a výzvami k náboženskému cítění masy prostého lidu a vedl revoltu proti intelektualismu tehdy převládajícího talmudského výkladu judaismu.

Chasidé vytvořili paralelní alternativu k rabínskému judaismu a brzy docházelo ke střetům s tzv. *mitnagdim* – odpůrci chasidismu z pozice rabínského judaismu. Hlavním odpůrcem byl Elijahu ben Šelomo Zalman (1720-1797) známý i jako Gaon z Vilna.¹⁴ Ten považoval chasidismus za ohavnost. Vadil mu i programový odpor chasidismu ke vzdělanosti. V Litvě ve Vilnu, vytvořil Gaon enklávu halachické ortodoxie a vzdělanosti jako protiváhu lidové zbožnosti chasidů. Chasidismus se ale úspěšně šířil dále ve východní a střední Evropě.

1.3 Proměny společenského postavení Židů v Evropě

Ještě v první polovině 18. století bylo Německo roztržštěným uzemním celkem

malých knížectví bez velkých náboženských a sociálních otřesů. Mohlo tu tak vyniknout několik málo dvorních Židů, kteří zažili společenský vzestup, který v minulosti nebylo možno očekávat.¹⁵ Stále zde byl velký počet žebavých Židů z vesnic, kteří putovali z místa na místo, odkázání na blahovůli souvěrců. Mezi těmito krajnostmi se v Německu, začala objevovat

¹²NEWMAN, Jaakov, SIVAN, Gavriel, *Judaismus od A do Z*, 53

¹³JOHNSON Paul, *Dějiny židovského národa*, 566

¹⁴JOHNSON Paul, *Dějiny židovského národa*, 287

¹⁵BRENNER, Michael, *Malé dějiny židů*, 150

„židovská střední vrstva“ se svými zastavárnami a obchody s dobytkem. Ti financovali židovské školy a tiskárny.¹⁶ Dá se říct, že ti nejbohatší Židé vytvářeli jakýsi ochranný deštník pro vedení, ochranu a obnovení židovské komunity po vyhnání z města.

Ve druhé polovině 18. století můžeme na evropském kontinentě najít mocenské pokusy o emancipaci Židů. Musíme zmínit toleranční patent Josefa II. z roku 1781 a později tzv. Židovský systemální patent z roku 1797, který se již týkal pouze Židů.¹⁷ Dále nevynechejme pokus o ustanovení židovské rady tzv. sanhedrinu ve Francii samotným Bonapartem v roce 1807. Vše bylo postaveno na republikánské myšlence občanské společnosti.¹⁸ Už nebude Žid, ale francouzský občan¹⁹ mojžíšské víry.²⁰ Vládní výnosy v Prusku v roce 1812 znamenaly, že: „Židé sice byli prohlášeni za domorodce a pruské občany, a proto mohli být voleni do městských rad, ale pozice ve státních úřadech jim byly ještě na desetiletí odepřeny.“²¹

Během dvou maximálně tří generací se Žid z ghetta mluvící jidiš směl stát obyvatelem státu mluvícím německým jazykem. Židé se směli v rámci emancipace usazovat mimo ghetta, přestali platit dvojnásobné poplatky, taxy u soudů atd. Nařízením si měli změnit svá pro většinu úředníků nesrozumitelná jména a příjmení. Byl jim povolen přístup k řemeslům, úřadům, studiím a směli nabývat šlechtických titulů. Mohli pronajímat půdu.²² Věnovali se hlavně lékařství, advokacii, obchodu a průmyslu.²³ A tak

¹⁶BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 141

¹⁷CAMUS Jean-Yves, DERCZANSKY Annie-Paulem, Svět Židů, 45

¹⁸RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi Samson Raphael Hirsch, 11

¹⁹Viz příloha – Tabulka zrovnoprávnění Židů v Evropě

²⁰JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 368-373

²¹BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 159

²²CAMUS Jean-Yves, DERCZANSKY Annie-Paulem, Svět Židů, 45

²³KADLEC, Jaroslav, Přehled českých církevních dějin druhý díl, 162

se mohlo hypoteticky stát, že se dědeček mluvící jidiš a v oděvu ghetta, střetával v rodině s vnukem, který v moderním oděvu obchodoval s Němci a mluvil spisovnou němčinou.

1.4 Shrnutí

V době, kdy S. R. Hirsch přichází se svým průlomovým spisem, je přemýšlení žida ovlivněno kulturně společenskou změnou. „Když Židé na prahu modernity nabyli všech občanských svobod, museli rabíni coby strážci judaismu hledat způsoby, jak sladit náboženskou praxi s životem v civilní nežidovské společnosti.“²⁴

Dále je myšlení Židů formováno mezigenerační diskusí vedenou uvnitř komunity, zda zůstat Židem nebo odejít od víry otců. „Proražení zdí obklopujících ghetta dalo signál k bezhlavému úprku za zhoubnou emancipací, zhoubnou, protože chtěla Židy zbavit judaismu.“²⁵ Emancipace vedla k asimilaci Židů. Henry Abramson současný židovský intelektuál a historik uvádí statistiku. „V letech 1810-1860 konvertovaly ke křesťanství ve formě nominálního luteranismu dvě třetiny Berlínské komunity Židů.“²⁶ Paul Johnson uvádí, že se ve střední Evropě v průběhu 19. století dalo pokřtít přinejmenším 250 000 Židů.²⁷

Další, co oslabilo židovskou komunitu ve střední Evropě, byla emigrace do USA. Během let 1840–1910 opustilo 250 000 židovských uprchlíků střední Evropu.²⁸ Mnohé židovské obce na venkově během několika let zcela zmizely v důsledku dvojího stěhování – do měst a za oceán.²⁹ Například ve württenberském Jebenhausenu v roce 1838 tvořilo 537 Židů necelou

²⁴CAMUS Jean-Yves, DERCZANSKY Annie-Paulem, Svět Židů, 47

²⁵HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 288

²⁶ABRAMSON Henry, [online] Heslo: Samson Raphael Hirsch, Dostupnost na: <https://www.youtube.com/watch?v=8i9VwALeDj8>, citováno k 8. 5.2023

²⁷JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 304

²⁸BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 169

²⁹BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 170

polovinu obce, v roce 1871 tam žilo jen 127 Židů a na konci století zůstalo pouhých 9 osob.³⁰

Dílo rabína Hirsche „... je reakcí na asimilační tendence, které mohly vést k zániku judaismu a ke ztrátě židovské identity.“³¹ Pro židovskou identitu byla kulturní konverze k luteránství hlavním ohrožením. Jiné ohrožení pro židovskou identitu uvádí Henry Abramson: „Dveře ghetta byly otevřené. Tím se otevřela možnost pro sekulární nenáboženskou identitu moderního Žida.“³²

³⁰BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 170

³¹CAMUS Jean-Yves, DERCZANSKY Annie-Paulem, Svět Židů, 46

³²ABRAMSON Henry, [online] Heslo: Samson Raphael Hirsch, Dostupnost na: <https://www.youtube.com/watch?v=8i9VwALeDj8>, citováno k 8. 5.2023

2. Úvod k dílu Devatenácti epištol

2.1 Úvod

V roce 1808 se židovskému obchodníkovi Rafaelovi Hirschovi a matce Gelle Hirschové narodil prvorozený syn Samson. Dědeček rabín Mendel Frankfurter měl na svého vnuka vliv, například ho obdarovával náboženskou literaturou.³³ Původní záměr pokračovat v rodinné tradici stát se obchodníkem Samson přehodnotil a vydal se cestou studií judaismu.³⁴

Později se stal významným náboženským myslitelem a zakladatelem jiné ortodoxie, známé jako nová ortodoxie. Dodnes existují dva proudy židovské ortodoxie tzv. „přísná ortodoxie“ a Hirschova tzv. „nová ortodoxie“.³⁵ Proti světské vzdělanosti nic nenamítal. Tvrdil, že existuje nebetyčný rozdíl mezi Židy, kteří používají profánní vědomosti, a mezi profánními vědomostmi, které pohlcují judaismus.³⁶ Snažil se najít co nejharmoničtější místo mezi tak lákavou evropskou kulturou, a tak drahou židovskou identitou.³⁷ Od Mendelssohna se liší tím, že jeho počínání směřuje dovnitř židovské komunity.³⁸ Hirsch vnímal potřebu židovské myšlení znovu pohebrejštit a pojidovštit. Vidí náboženství Izraele jako nedělitelný celek. Příkázání je třeba dodržovat, ale hlavně odůvodnit, a to tím, že judaismus je živý, že je synonymem života.³⁹ Rabín S. R. Hirsch vrací Židům jistou rozumovou hrdost na jejich židovství a dělá to teologicky. Izrael není světskou společností, ale Boží společností, takže jakákoliv věda zabývající se Židy jako obcí, byla nutně formou teologie.⁴⁰ Dějiny Židů jsou dějiny odhalování Boží vůle. Proto židovská kultura a všeobecná kultura nejsou v protikladu. Každá

³³RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi Samson Raphael Hirsch, 5

³⁴HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, xviii

³⁵CAMUS Jean-Yves, DERCZANSKY Annie-Paulem, Svět Židů, 47

³⁶JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 319

³⁷HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 290

³⁸Dtto, 291

³⁹HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 291

⁴⁰Dtto, 291

je úplně z jiné dimenze. Sloučení kultur vede k porážce judaismu. Prohlašoval: „Dějiny Židů sloučením se všeobecnou kulturou zesvětšíte a usmrtíte jejich principiální živoucí ideu.“⁴¹ Hirsch k emancipaci obrazně říká, že jestli má být Žid ostatními přijímán, musí se nejprve přijmout sám takový, jaký je.⁴² Emancipace je pro Hirsche výzvou i příležitostí k demonstraci toho, že Tóra není o nic méně aplikovatelná.⁴³ Neústupné bylo Hirschovo pojetí judaismu jen v jednom bodě. Vše, co bylo součástí židovského náboženského zákona, platilo jako slovo Boží a nesmělo se měnit.⁴⁴ Psaný i ústní Zákon je Božího původu.⁴⁵ Ve všeobecnosti odmítal použití historických metod ke studiu Bible a judaismu. Jeho teologický systém pomohl učinit židovskou ortodoxii v Německu dobře životaschopnou.⁴⁶

Systém řešení problému rabína Hirsche měl dva základní prvky.⁴⁷ Prvním byla školská výuka, ve které kombinoval tradiční studium Tóry s moderním sekulárním učivem.⁴⁸ Tím nastavil hranici reformnímu judaismu, který ke studiu Tóry používal modernistické nástroje. Jako jeden z mála ortodoxních rabínů pochopil, že čas pracuje ve prospěch ideálů reformy. Začal reformovat výchovný systém a židovské školství. V roce 1853 otevře své vzdělávací zařízení.⁴⁹ Jeho škola měla za deset let cca 260 dětí (z toho 130 děvčat).⁵⁰

⁴¹JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa

⁴²HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 291

⁴³RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi Samson Raphael Hirsch, 268

⁴⁴BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 166

⁴⁵HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias,

⁴⁶Dostupnost na <https://www.britannica.com/biography/Samson-Raphael-Hirsch#ref50258>

⁴⁷ČEJKA, Marek, KOŘAN Roman, Rabíni naší doby, 10

⁴⁸RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi Samson Raphael Hirsch, 225

⁴⁹HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 306

⁵⁰RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi Samson Raphael Hirsch, 224

Druhým byl krok oddělení ortodoxních kongregací od židovských komunit v roce, které později, více či méně, opouštěly ortodoxii.⁵¹ V roce 1876 došlo k rozšíření Bismarckova zákona i na Židy, takže věřící občané nemohli opustit svou církev. Tím vznikla oddělená ortodoxie. Řečeno křesťanským jazykem, pomocí státu vznikla židovská denominace. V posledních letech svého života zaměřil své úsilí na založení asociace nezávislých židovských obcí. Umírá ve Frankfurtu nad Mohanem v roce 1888 po 37 letech služby.

2.2 Vymezení pojmů

Klíčovým termínem *Devatenácti epištol* je slovo Tóra. Určit, kdy přesně a v jakém rozsahu rabín Hirsch slovo Tóra používá, není zcela možné. Nevymyká se však tradičnímu vnímání.

Tóra⁵² – doslova „vodítko, návod, učení“. Tradiční označení Pentateuchu neboli první části hebrejské Bible. V širším smyslu může Tóra označovat celý Tanach (složenina Tóra – Pentateuch, heb. Nevi'im – Proroci, heb. Ketuvim – spisy), tedy celou bibli. V rozšířenějším významu může označovat veškeré židovské učení, náboženského zákona (halachy) a talmudské literatury

Ústní zákon⁵³ – součástí základní víry judaismu je, že předání Tóry při zjevení na Sinaji bylo doprovázeno ústním vysvětlením či výkladem. Bez této autoritativní tradice by bylo nemožné plnit už v době darování zákona mnoho příkazů, protože je tu řada temných pasáží a zjevných protimluvů. Sobotní zákazy musí být doplněny ústní tradicí o pravidla jejich použití. Ústní zákon neustále narůstá a každý nový komentář, výklad, či agadická glosa je do jisté míry považována za posvátnou a zahrnuta do kategorie „Tóra“.⁵⁴

„Myšlenkovým východiskem rabínské literatury je učení o podvojně tóře, podle něhož je ústní Tóra, tedy rabínská literatura neoddělitelně spojená

⁵¹BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 166

⁵²NEWMAN, Jaakov, SIVAN Gavriel, Judaismus od A do Z, 232

⁵³NEWMAN, Jaakov, SIVAN Gavriel, Judaismus od A do Z, 237

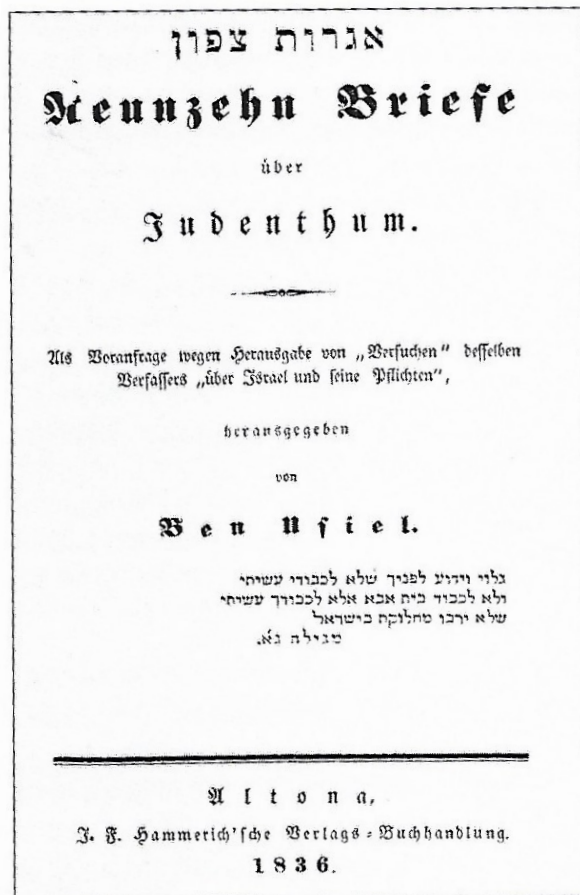
⁵⁴NEWMAN, Jaakov, SIVAN Gavriel, Judaismus od A do Z, 238

s písemnou Tórou, tedy s Biblí. Jejich vzájemná provázanost a závislost brání tento systém před ustrnutím. Jedinečnou syntézou ústní a psané tradice je Babylonský talmud.⁵⁵ Jako pokladnice židovského zákona, vědění, moudrosti a informací zůstává Talmud nepřekonán.⁵⁶

2.3 Představení díla

V roce 1836 se v Německu objevil anonymní útlý spisek: *Devatenáct epištol o Judaismu*.⁵⁷ První vydání

bylo připisované Ben Uzielovi. Byl to pseudonym použitý mladým a neznámým rabínem. Tím rabínem byl teprve 27letý Samson Rafael Hirsch.⁵⁸ Pseudonym byl použit ze dvou důvodů. Prvním byla neochota vydavatele vydávat obsáhlejší díla neznámého rabína. Druhým byl strach z reakcí. Pokud by dílo nebylo přijato, neznámý autor i se svými předkládanými názory se může vytratit z veřejnosti bez újmy



Obrázek 1 Úvodní stránka původního díla "Devatenáct epištol"

⁵⁵SLÁMA Petr, Tanu Rabanan, Antologie rabínské literatury, 17

⁵⁶NEWMAN, Jaakov, SIVAN Gavriel, Judaismus od A do Z, 222

⁵⁷HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, úvod xviii,

⁵⁸HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 288

na pověsti i penězích.⁵⁹ Opak se stal pravdou. Vydání díla *Devatenáct epištol* se stalo zlomovým okamžikem v bitvě mezi tradičním judaismem a silami osvícenství z jedné strany a reformním hnutím ze strany druhé.⁶⁰ Potenciál díla byl okamžitě rozpoznán, a nejen ortodoxní veřejností, ale též vůdci reformního hnutí.⁶¹

Mladý rabín hleděl na vývoj judaismu za posledních sto let jako na prohru židovské tradice.⁶² *Devatenáct epištol* bylo první knihou cíleně napsanou proti osvícenství a jeho výzvám vůči judaismu. Dílo je apologií tradičního judaismu a slouží jako záchranná brzda pro mladou generaci Židů v Německu; je určeno mladým lidem.⁶³ Zachovala se korespondence mezi Heinrichem Grätzem a rabínem Hirschem, ve které mladý Grätz, později významný židovský historik, popisuje svou reakci na dílo *Devatenáct epištol*.

„Vaše Eminence si těžko představí, nakolik si Vaše božské epištoly podmanily srdce vzdálené od Vás tisíc mil, jež se v okouzlení jejich magickou silou chce vznést a rozletět se za Vámi. ... tento judaismus očištěný od nánosů všech mylných názorů, se jeví užaslému světu, jako nádherný, dosud nevídaný meteor, pro mne, mladíka prodchnutého horlivým zanícením pro pravdu, představuje jasný sluneční paprsek, který ozářil temnotu a ukazuje mi, do jaké propasti bych spadl bez naděje na spásu.“⁶⁴

Spis mohl mít a zřejmě měl, podobný vliv a dopad na některé z mladší generace, kteří ztráceli identitu, víru, své židovství. Spis *Devatenáct epištol*

⁵⁹HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary* by Joseph Elias, úvod xviii,

⁶⁰HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary* by Joseph Elias, úvod xix

⁶¹RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi Samson Raphael Hirsch, 60

⁶²HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary* by Joseph Elias, úvod xvii

⁶³JOHNSON Paul, *Dějiny židovského národa*, 318

⁶⁴HAYOUN, Maurice-Ruben: *Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II.*, 367

naznačil alternativní cestu pro zbožné, kteří se trápili otázkou, zda zachovat věrnost tradici a jak praktikovat víru otců v nové době.

Rabín Hirsch se v díle projevuje jako ten, kdo zná dobře učení Tóry, ale i jako ten, kdo zná svět kolem a rozumí mu.⁶⁵ Toto prvotní dílo obsahuje esenci jeho celkového učení.⁶⁶ Nová generace Židů již déle nechtěla setrvávat v učení židovské víry a hledali, co by v nové době měli respektovat. Judaismus podle nich nemůže přežít v moderním světě. Rabínova výmluvnost a myšlenkový systém pomohly alespoň některým Židům nevidět judaismus jako předem prohraný případ.⁶⁷

Konflikt mezi světem Tóry a duchem modernismu dovedl mnohé rabíny té doby do izolace od tehdejší kultury, která podkopávala věrnost Božímu učení a hrozila, že způsobí drastické změny v židovském životě.⁶⁸ To pro Hirsche bylo nepřijatelné. Sám byl přesvědčen, že celková kulturně společenská situace nevolá po izolaci, ale po konfrontaci. Konfrontací mínil nechat mluvit učení Tóry do situací moderní doby. Podle hesla: „Kde není Tóra, tam není kultura“.⁶⁹ Pevně věřil ve věčné neporušitelné Boží učení vyjádřené v Tóře.⁷⁰

2.4 Literární žánr

Ve starověku bylo filozofické pojednání odíváno do formy dopisu. Nejednalo se o skutečný dopis, spíše byl tento dopis literární uměleckou formou.⁷¹

⁶⁵HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, úvod xx

⁶⁶HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, úvod xxii

⁶⁷HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, úvod xxii

⁶⁸HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, úvod xxii

⁶⁹HIRSCH S. R., The Chumash – The Torah with a timeless commentary, 21

⁷⁰HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, úvod xx

⁷¹HÖRSTER Gerhard, Úvod do Nového zákona, 83

Tuto formu dopisů používal Platón nebo Epikuros, Seneca či Cicero tedy „představitelé škol a učitelů v oblasti myšlení. Takové dopisy byly čteny, uchovávané, sbírány a předávány ve společenství jejich žáků, kteří se na ně odvolávali. (...) Dopisy nebyly považovány pouze za historické dokumenty, ale také za autorovo svědectví o pravdě určené pro současný život.“⁷² Pro tuto literární formu se vžilo označení epištola. Odvozeno z řeckého epistolé - dopis. Jako literární forma není epištola označením skutečného dopisu, nýbrž dopisu fiktivního.⁷³ Rabín Hirsch, jsa inspirován antikou, si pro projednání svého tématu vybral tuto formu.

Celá kniha je fiktivním dialogem mezi mladým rabínem jménem Naftali a stejně starým intelektuálem, který se jmenuje Benjamín. Rabín si vyslechne námitky proti judaismu od mladého židovského intelektuála ovlivněného tím, co se děje ve společnosti i tím, co probíhá uvnitř evropské židovské komunity. Poté rabín na jeho námitky odpovídá. Jedná se o otázky identity, relevance, praxe i samotné existence judaismu.

2.5 Metodické zpracování

Při zpracování budu vycházet z modernizovaného vydání Hirschovy knihy, kterou zpracoval Joseph Elias.⁷⁴ Nechám se inspirovat Eliasovým konceptem. Na začátku kapitoly podám stručný obsah dopisu, poté si čtenář přečte dopis. Oceňuji, že Elias ke každému dopisu podává komentář týkající se historického pozadí, židovské víry. Přece jen se jedná o dílo, které je staré skoro 200 let. Moje zpracování bude obsahovat přeložené zestručněné obsahy všech epištol doplněné převyprávěným obsahem. V případě, že shledáte moje překlady kostrbatými, přijměte mou omluvu i prosbou o

⁷²MARGUERAT Daniel a kol., Úvod do Nového zákona, Historie, Písmo, Teologie, 171

⁷³HÖRSTER Gerhard, Úvod do Nového zákona, 83

⁷⁴HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias

shovívavost. Posléze budou zestručněné překlady doplněny Eliasovým komentářem a možnými detaily z jednotlivých dopisů.

3. Dílo Devatenáct epištol

3.1.1 Obsah První epištoly

„V tomto dopise předkládá Benjamín hlavní argumenty a výtky proti tradičnímu judaismu. První výtkou je, že judaismus nepřináší svým stoupencům to, co by náboženství přinášet mělo, a to je štěstí a zlepšení životní situace. Žid je pronásledován. Zachovávání přikázání Božích překáží v užívání si života v radosti a nezajišťuje zlepšení životní situace. Židé se ničím nepodíleli na posunutí světové civilizace. Poslušnost Tóře totiž pokřivila jejich ducha, omezila zájem o umění a vědu, zúžila jejich mysl a zahltila ji nepodstatnými ceremoniálními malichernostmi. Benjamín dále tvrdí, že požadavky judaismu jsou v moderní době zcela nepraktické. Překázejí v úsilí podnikat i v jednání s pohanským světem. Uvědomuje si, že snaha reformovat judaismus a zrušit některá přikázání je na hraně, i to, že je to odstoupení od judaismu. Pro Benjamína je přijatelnější opustit judaismus jako celek.“⁷⁵

3.1.2 Historický komentář

Jméno Naftalí, které vybral Hirsch pro fiktivního rabína, je zaprvé vzkazem.⁷⁶ Ve Starém zákoně Ráchel pojmenovává syna Naftalí, tj. vybojovaný. Rabín Hirsch bojoval za zachování prostoru pro tradiční judaismus. Konec konců i tento spis je polemikou. Zadruhé jméno Naftalí je nepřímá narážka na skutečného rabína Hirsche. Ve Starém zákoně je zmínka o Naftalí s přívlastkem laň (jelen) vypuštěná. Viz První kniha Mojžíšova 49,21: „Neftalí, laň vypuštěná, promlouvá úchvatnými slovy.“⁷⁷ Německy se jelen řekne Hirsch.

⁷⁵HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 2

⁷⁶HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 8

⁷⁷BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): 65

Vliv polských rabínů⁷⁸ – tato poznámka může mít souvislost s příchodem polských židů do západní Evropy po povstání Bogdana Chmielnického v roce 1648 a po protizidovských pogromech. Skupina těchto tzv. *melamdim*, tedy polských rabínů a synagogálních funkcionářů, se stala synonymem pro někoho s nedostatečnou kvalifikací. Byli nedostatečně vybaveni, aby poskytli vyučování, které by dokázalo čelit důsledkům osvícenství a vlivu západní kultury. Zajímavé je, že tyto melamdim viděli reformátoři⁷⁹ judaismu jako hlavní překážku pro modernizaci judaismu.

Duch moderního věku⁸⁰

Benjamínovy námitky vůči judaismu odráží ducha moderního věku. V centru je člověk a člověk soudí i Boží věci. Hodnotí vše, co existuje. Myšlenka na prospěch z víry zní utilitarismem Jeremy Bentham. To je pouze filozofické hledisko. Z pohledu židovské tradice se vybavuje příběh o modloslužbě a vytvoření zlatého telete. Moderní člověk si svým důrazem na autonomii a sebeurčení ospravedlňuje své jednání pro skutky potěšení.

3.2.1 Obsah Druhé epištoly

Rabín Naftalí upozorňuje, že pocit štěstí a spokojenosti jsou subjektivním hlediskem, kterým nelze soudit judaismus. Lze vůbec tvrdit, že pocit štěstí a spokojenosti jednotlivce jsou smyslem judaismu? Navrhuje: „Dříve, než budeme soudit judaismus, je nutné zjistit, co o sobě judaismus říká, a za co se prohlašuje.“⁸¹ Musíme studovat jeho historii a jeho učení z jediného autentického zdroje, tj z Tóry. Tóra by neměla být čtena pohledem, který je k ní nepřátelský a odcizený. Pokud jí chceme řádně porozumět, pak ji

⁷⁸HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias*, 9

⁷⁹Reformátoři míníme liberální Židy, kteří už neuznávali božský původ celé rabínské tradice Talmudu a jeho výklad. In: BRENNER, Michael, *Malé dějiny židů*, 164

⁸⁰HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias*, 9

⁸¹HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias*, 12

musíme studovat z její vlastní perspektivy, ve světle jejích vlastních východisek. Dopisy tři až devět předkládají souhrn historie židovského lidu tak, jak jej zaznamenává Tóra. Dopisy deset až čtrnáct shrnují učení judaismu, jak jej představují Boží přikázání.

3.2.2 Historický komentář

Denní chléb – zabezpečit si živobytí⁸²

Autor odkazuje na společenské a ekonomické tlaky vedoucí k asimilaci a často i ke konverzi. Mnozí židé přijali křest.

Tóra⁸³

Hirsch častokrát mívá slovem Tóra německé „Lehre“ tedy učení. Samotné slovo má několik významů od Pentateuchu až po celé ztělesnění božího učení, které ustanovuje judaismus.

Psaná a Ústní Tóra⁸⁴

Rabín Hirsch na začátku zdůrazňuje, že správné porozumění Tóře musí zahrnovat jak Tóru ústní, tak psanou. Byla to doba, kdy autorita ústní Tóry byla zpochybňována. Autor klade ve všech svých spisech důraz na nerozdělitelnost psané a ústní Tóry. Obě jsou ze Sinaje. Tóra nevyjadřuje lidské myšlenky o Bohu ale Boží učení o člověku. Tóra není teologie ale antropologie.

Porozumění zevnitř⁸⁵

Autor neustále zdůrazňuje porozumění zevnitř. Proto by judaismus neměl být posuzován a hodnocen termíny vyjadřujícími, co by měl znamenat a ani ne v termínech vnějšího pozorovatele.

Příklad se sítí.

Neměli bychom posuzovat síť na ryby podle její schopnosti udržet vodu, proto totiž nebyla vyrobena. Podobně judaismus nemá být hodnocen podle

⁸²HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 18

⁸³Dtto, 18

⁸⁴Dtto, 19

⁸⁵Dtto, 20

toho, zdali nám poskytuje štěstí a spokojenost či podle jiných vnějších měřítek.

Z vnějšku nemůže být spravedlivě posuzován. Nemůže být posuzován ani akademiky a jejich nástroji. Posuzován nemůže být ani obyčejnými lidmi, kteří jsou vězni svých předsudků, zkušeností a momentálních módních myšlenek. Podle Hirsche je základním předpokladem k pochopení Tóry vložit sebe sama do Tóry. Zvažme, jak Tóru číst. Jako předmět filologických a starověkých studií? Jako potvrzení předpotopních geologických hypotéz? S očekáváním nálezů zjevení ezoterických tajemství? Rozhodně ne.

Jako Židé ji budeme číst tak, jak nám ji předložil Bůh, abychom se z Tóry naučili o sobě. Kdo jsme a jací bychom měli být během naší pozemské existence. Budeme číst Tóru doslovně, jako naše instrukce a nařízení v tomto světě, v lidstvu, a tak, aby naše vnitřní já přišlo k životu. K příkázáním Božím musíme přistupovat s porozuměním rozsahu a obsahu, v tom samém duchu jako Židé na základě zkoumání ústního i psaného Zákona. Musíme si v mysli ponechat záměr tohoto celého systému, jímž je poskytnout instrukce pro život. Dále musím číst Tóru v hebrejštině a v duchu tohoto jazyka.⁸⁶

3.3.1 Obsah Třetí epistol

Pro pochopení judaismu a historické role židovského národa se musíme v první řadě zaměřit na učení o Bohu a jeho stvoření světa, posléze na roli člověka ve světě a následně na postup všeobecné lidské historie. O stvořiteli se dozvídáme z jeho díla, z nádherného stvoření a z ucelené harmonie vzájemného působení všeho stvořeného. Po stvoření světa se Bůh vzdálil, a

⁸⁶HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 23

jako by se ukryl ve stvoření. Zároveň ale všemu, co existuje, propůjčuje svou moc a podstatu. Vše, co existuje slouží jeho vůli.⁸⁷

3.3.2 Historický komentář

Izrael jako historický fenomén⁸⁸

Historie není pro Hirsche bezvýznamný a náhodný sled událostí. Historii vidí jako vývoje lidstva směrem k dosažení cíle. Svému úkolu musí člověk rozumět ve světle své role, kterou mu dal Bůh. Člověk se musí svou roli učit od Boha. Hirsch se se svým konceptem historie vyrovnává s myšlenkovou opozicí zde konkrétně s tzv. „židovskou vědou“. Jejím představitelem byl Leopold Zunz (1794–1886).⁸⁹ Základní myšlenkou tohoto proudu v německém židovstvu bylo: „Věda je jediný prostředek k regeneraci judaismu“. Na počátku 19. století tuto myšlenku formulovali německo-židovští intelektuálové, kteří chtěli reagovat na antisemitské útoky a obnovit vlastního ducha svého náboženství. Doufali, že by vědecké vysvětlení hloubky a šířky židovské historie, literatury a kultury mohlo vést k přijetí v širší společnosti.⁹⁰ Spolek židovské vědy se brzy rozpadl.⁹¹ Eduard Gans, jeden z těchto mladých intelektuálů, nakonec přestoupil ke křesťanství, aby mohl lépe prosadit tento program.⁹² Jednalo se v posledku o intelektuální emancipační hnutí s hořkou příchutí beznaděje na změnu. V nové občanské společnosti se ve druhé polovině devatenáctého století objevil nový rasově motivovaný antisemitismus.⁹³ Židovská věda ve svém pohledu na historii židů aplikovala princip evoluce i na Tóru.⁹⁴ Rabín Hirsch oproti tomu vidí Tóru jako neměnnou, protože i Stvořitel, jehož vůli Tóra

⁸⁷Dtto, 26

⁸⁸Dtto, 35

⁸⁹HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 223

⁹⁰Dostupnost na <https://www.britannica.com/biography/Leopold-Zunz>

⁹¹BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 167

⁹²HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 214

⁹³BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 168

⁹⁴Vliv G.W.E. Hegela a jeho pojetí dějin jako neustálého pohybu správným směrem na židovské reformní hnutí, in: SLÁMA, Petr, Nové teologie Starého zákona, 67

vyjadřuje, je neměnný. To, co se vyvíjí, je historie a osud lidstva. Zatímco je Tóra neměnná, tak se v aplikacích přizpůsobuje historickým změnám a proměnlivým pozemským podmínkám. Tato aplikovatelnost Tóry v nových dobách vyjadřuje moudrost nebeského zákonodárce, který činí boží zákon relevantní ve všech dobách a na všech místech. „Tóra nepotřebuje sekulární studium, ale sekulární studium potřebuje Tóru.“⁹⁵

Tóra ustanovuje židovství⁹⁶

Jedině Izraeli dal Bůh na Sinaji Tóru. Potřebujeme zjevení ze Sinaje, aby nás vedlo k řádnému pochopení přírody a historie i našeho místa na tomto světě. Naše poznání Boha je založeno na důkazu z naší národní komunity, a proto zde není žádná potřeba začít vyvozovat víru v existenci Boha z pozorování přírody a historie. Opak je pravdou. S naším poznáním Boha se díváme ne přírodu a historii. Naše poznání Boha není založeno na filozofických spekulacích ani na pozorování z přírody. Už vůbec ne na vnímání vnitřního hlasu našeho svědomí, ale na empirickém důkazu historické zkušenosti a tím je vyjití z Egypta a zjevení na hoře Sinaj. Pravdivost Tóry nevyžaduje ani logický důkaz ani slepou víru. Pravdivost je zakořeněna v empirické historické zkušenosti. Zjevení Tóry, psané i ústní, nám v řádném sledu zajistí, že bychom měli vidět náš svět, přírodu a historii správným pohledem, a ne chybně. Nemusíme Tóru dokazovat, nýbrž se z ní máme učit. Zatímco naši praotcové ve své přirozené jednoduchosti uctívali Boha jako stvořitele člověka, tak moderní moudrost skončí uctíváním člověka jako stvořitele Boha.

3.4.1 Obsah Čtvrté epištoly

Veškeré stvoření slouží Bohu už jen svou samotnou existencí a účelem. U člověka je to jiné. Člověk má svobodu Boží vůli vykonávat či ji

⁹⁵RABBI SCHLOSS, Chaim, 2000 Years of Jewish History – from Destruction of the Second Bais Ha Mikdash until the Twentieth Century, 247

⁹⁶HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 38

neposlechnout. Člověku byla dána moc užívat svět, aby žil podle Božího způsobu v uplatňování lásky a spravedlnosti. Volba, jestli něco učiní nebo neučiní, je pouze jeho volbou. Lidský život by neměl být poměřován podle materiálních úspěchů, ale podle toho, jak naplnil Boží vůli. Každá lidská aktivita musí být v souladu s Božími pokyny. Mimo to je každý jednotlivec souzen tím, jak dobře tyto pokyn užil ve službě Bohu, ať už má jakékoliv schopnosti a prostředky.⁹⁷

3.4.2 Historický komentář

Člověk stvořen k Božímu obrazu⁹⁸

Stvoření člověka podle Božího obrazu nesmíme chápat ve fyzickém smyslu. Podle autora musí být obraz Boží pochopen jako funkce. Člověk byl stvořen ve fyzické formě, aby ho Bůh uschoptil jednat jako Božího reprezentanta na zemi a s aspirací být jako obraz Boží ve svém usilování o spravedlnost, lásku, svatost a ve vykonávání Božího úkolu. Lidská jedinečnost tkví v tom, že mu Bůh dal božskou duši. Bůh ho stvořil, jako by měl člověk být „partner v díle stvoření, se schopností usměrňovat síly formující náš svět a se svobodnou volbou, jak použít tuto sílu.

Jednání v pravdě a lásce⁹⁹

Jako lidé poznáváme Boha v jeho skutcích. Nesnažíme se plně pochopit jeho podstatu. Můžeme se přiblížit k Bohu životním stylem, který následuje jeho stezky. Rabín Hirsch tvrdí, že jako se Boží laskavá prozřetelnost projevuje v lásce a spravedlnosti, tak se i lidské vnímání lásky musí sladit s jeho usilováním o spravedlnost. Cesta lásky vede pouze skrze spravedlnost. Kvalita lásky v sobě zahrnuje dávání a konání. To vše v napětí mezi chesed, (chápej ve smyslu laskavé Boží přízně vyjádřené v pozitivních přikázáních)

⁹⁷HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 54

⁹⁸Dtto, 61

⁹⁹Dtto, 64

a gevurah (rozuměj jako omezující sílu vyjádřenou v negativních příkázáních).

Boží služebníci

Rabín Hirsch zdůrazňuje každodenní posvěcení. Tvrdí, že:

„V judaismu také nacházíme to, co je všeobecně chápáno pod slovem náboženství, ale myšlenka judaismu je nekonečně širší a rozdílnější. V náboženstvích má Bůh jen chrámy, církve, kněžství, kongregace atd. Národy, lidé mají vztah jen ke králům prezidentům. Ale zde Bůh nenachází církev, ale národ. Celý život národa je formován Bohem. Izrael je Boží nejen jako náboženství ale jako národ.“¹⁰⁰

Dobrovolně plní jeho vůli¹⁰¹

Na jednu stranu autor zdůrazňuje, že lidská jedinečnost spočívá v jeho svobodné vůli, zda člověk Bohu slouží nebo jestli ho neposlouchá. Na druhou stranu tvrdí, že veškerá rozhodnutí o jeho životě jsou v Božích rukou. Tedy lidské já je vpravdě zahrnuto do Boží vůle a v tom případě je člověk tím, co Bůh chce.

3.5.1 Obsah Páté epištoly

Dobrý skutek je ten, který souzní s Boží vůlí. Špatný skutek je takový, který je s Boží vůlí v konfliktu. Z lidské svobody poslechnout vyplývá svoboda neposlechnout. Lidské intelektuální schopnosti mohou vést k pýše, tělesná přirozenost k chtíči. Toto jsou kořeny hříchu a mohou být viděny v hříchu Adama. Adamův hřích reprezentuje, jak Bůh, a nejen jako soudce, ale i jako otec, jedná se všemi našimi hříchy. Boží tresty jsou vedeny k našemu ponaučení z našich zkušeností. V tomto významu znovu zakoušíme na našich životech zkušenost Adama a Evy. Jejich tresty byly zamýšleny k pokoření jejich hanby, ke ztížení cesty k potěšením. Člověk má ale stále

¹⁰⁰HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 69

¹⁰¹Dtto, 72

svobodu ke hříchu i k hledání nových příležitostí ke hříchu v nových podmínkách života mimo zahradu Eden. Můžeme to vidět v historii Kaina, nefilím, a v generaci Enocha. Když člověk zapomněl na Boha, počal vidět síly přírody jako božstva a začal je uctívat. Muž usiloval o moc a uspokojení stejně jako jeho bohové, které stvořil, až do potopy. Z celého lidstva zachoval Bůh jen Noema a jeho rodinu.¹⁰²

3.5.2 Historický komentář

Rozsah poznání člověka¹⁰³

Tvoje porozumění je schopno zkoumat jenom stvořený svět, proto ti byla dána Tóra. Bůh ale není stvořením, tak si dávej pozor na posuzování Boha stvořenými měřidly. Naši mudrci si všimli, že Tóra začíná na písmeno b (heb. Bereshit), a ne na písmeno a. Varovali nás už na samém začátku, že to, co je před stvořením světa, nad světem či v podsvětí je mimo hranice tvého pátrání.

Skrze slova¹⁰⁴

Řeč je speciální charakteristika člověka. Jedinečnost lidské řeči tkví v tom, že více než cokoli jiné, slouží jako pojítka mezi tělem a duší. Toto pojítka je tajemstvím, které jsme nebyli schopni pochopit při nejlepším lidském úsilí. Lidská role být Boží reprezentant na zemi je naznačena lidskou dvojí přirozeností. Člověk má pozemské tělo, ve kterém přebývá Boží duše. Řeč je způsob, kterým se projevuje lidský duch ve fyzické oblasti.

Boží vůle¹⁰⁵

Lidskou morální povinnost definuje autor jako poslušnost Božím příkázáním bez ohledu, zdali nás to těší či ne, zdali nám dávají smysl nebo mají-li schválení našeho svědomí. Dobro a zlo nejsou definovány lidským

¹⁰²Dtto, 74

¹⁰³HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 81

¹⁰⁴Dtto, 81

¹⁰⁵Dtto, 82

soudem, ale Boží vůlí. Pokud Zákon, který instruuje člověka, je definovaný člověkem, tak pak veškeré lidské úsilí bude vynaloženo na hledání nových definic, na hledání toho, co je pravdivé, co je vznešené, co je dobré. Každý den naleznu rozdílné právo a jinou pravdu. Hirsch mluví o vloženém Zákonu, který je ve shodě s naší přirozeností a potřebami a který zároveň nevidíme díky touhám a předsudkům. Hirsch mluví o nejhlubším zákoutích našeho srdce, kde chceme, aby nám Zákon diktoval. Poslušnost Zákonu na konci povede k autonomii, která dokonale ztělesní Boží vůli s vlastní vůlí.

Úpadek¹⁰⁶

Pokoušení má podle Hirsche dva kořeny. Tělesná dimenze člověka otevírá tělesnému pokušení – chtíči. Intelektuální schopnosti otevírají člověka pýše a sebeprosazování.

Dokonce i dnes¹⁰⁷

Příběh prvního člověka je archetypální. Zrcadlí zkušenost všech jeho potomků, Jsou na zemi, aby naplnili uložené povinnosti. Jsou neposlušní, odmítají autoritu Božího slova a jsou řízeni chtíčem a pýchou

Naše vlastní zkušenost¹⁰⁸

Pro autora má judaismus těžiště v zachování Zákona, přecházejícího z generace na generaci. To ustanovuje židovskou objektivní historickou zkušenost. Zachování přikázání není formalistická povinnost, ale způsob, jak se přiblížit k Bohu skrze milující poslušnost jeho vůle. A kdyby i člověk pochybil ve své povinnosti, tak Bůh není jen přísný soudce, ale i otec a učitel, který nás provede skrze naši zkušenost. Potřebujeme objektivní zjevení, abychom se seznámili s Tórou. Je tu ale také vnitřní vědomí Boha skrze naši duši. Rabín Hirsch neustále vyjadřuje svou opozici k úsilí filozofů odosobnit Boha redukcí na složitou otázku. Tato redukce pak popírá naši schopnost učinit pozitivní výrok o Bohu.

¹⁰⁶HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 84

¹⁰⁷Dtto, 86

¹⁰⁸Dtto, 87

3.6.1 Obsah Šesté epištoly

Generace, která stavěla Babylonskou věž dokázala, že se lidstvo svou lekci nenaučilo. Bůh ale místo toho, aby nechal úpadek lidstva dojít až do bodu, kdy by muselo být zničeno, rozdělil lidstvo na národy, aby si každý šel v dějinách vlastní cestou. Od těch dob jednotlivé národy přinášely své příspěvky světu; povstávaly a upadaly, opiti úspěchem, spoléhající se na svou velikost víc než na Boha. Tento proces bude pokračovat, dokud lidstvo konečně nepozná Boha a nezasvědí se mu.¹⁰⁹

3.6.2 Historický komentář

Jako páni¹¹⁰

Stavba Babylonské věže byla výzvou Boží vládě. Proto bylo lidstvo rozptýleno a jazyky zmateny, aby komunikace mezi skupinami lidí zůstala složitá. Daleko před dobou fašismu a komunismu analyzoval rabín Hirsch, že tato generace chtěla sešikovat moc organizované společnosti totalitním způsobem, navzdory Božímu morálnímu zákonu. Zmatení jazyků je nástroj, jak byl tento pokus poražen.

Skrze zkušenosti¹¹¹

Po potopě Noe postavil oltář, na kterém vykonal oběť, aby zemi znovu zasvětil Bohu. Je to k nebi směřující snaha člověka, který se snaží Bohu vyhovět a který souhlasí s jeho vůlí. Jako odpověď na tuto lidskou snahu Bůh prohlašuje, že již nikdy nebude celosvětová katastrofa. Jsou to právě změny světa po potopě, které jako další zkušenost mají člověka posunout a naučit.

Pád do trosek¹¹²

Autor přichází s myšlenkou o cyklu: vrcholu státu (civilizace) a pádu civilizace do trosek. To, že židovský národ nezmizel, je důkaz pravdivosti Tóry. Podle kritérií materialistických pozitivistů měl židovský národ zmizet

¹⁰⁹HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 90

¹¹⁰Dtto, 98

¹¹¹Dtto, 98

¹¹²Dtto, 100

z povrchu země již dávno. Pokračování jeho existence je tajemný a zázračný fenomén, který s sebou nese svědectví o skutečnosti, že život tohoto lidu, je veden vyšší prozřetelností.

Uctívání samotného člověka¹¹³

Rabín Hirsch má na mysli moderní dobu, ve které se člověk a jeho rozum stali nadřazenými soudci a autoritami ve světě. Každý rozpozná, že toto nastavení člověka, jako pyšného vládce, který dobývá přírodní zdroje ze stvoření, povede jen k destrukci. Potom si uvědomí, jaké je to žít ve světě vyprázdněném od duchovního významu i to, že to nutně vede k zániku.

3.7.1 Obsah Sedmé epištoly

Pro zkrácení dlouhého procesu pokusů a omylů, kterým nazýváme lidskou historií, představil Bůh mezi národy jeden lid, který měl dát všem na vědomí Boží vládu na světě. Tím národem je židovský národ. Jeho působení bylo chudé a slabé. Přežil jen díky Boží ochraně. Jediné pouto národní jednoty tvořil Boží zákon, Tóra. Bůh dal tomuto národu zemi i státnost, aby ukázal, jak by měl národ žít v souladu s Boží vůlí s podmínkou, že, pokud nebude naplňovat Boží vůli, ztratí jak území, tak státnost. Tento národ má učít ostatní národy o Bohu a nemá se jimi nechat svést a musí zůstat od nich oddělený až do doby, kdy veškeré lidstvo pozná Boha jako Vládce.¹¹⁴

3.7.2 Historický komentář

Jako demonstrativní příklad¹¹⁵

Role příkladu izraelského národa v sobě obsahuje i složku vyvolení. Rabín Hirsch vysvětluje tuto danost ne jako odmítnutí ostatních národů, ale jako klíčovou službu ostatním národům. Vyvolený národ měl chránit a ukazovat

¹¹³Dtto, 102

¹¹⁴HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 104

¹¹⁵Dtto, 108

světu pravdy, které by měly být dodržovány veškerým lidstvem. Jestliže vzestup a pád království měl zjevit ruku Boží v dějinách, tak role izraelského lidu byla přinášet lekci, že Bůh je Pán historie. Judaismus ztělesňuje kombinaci univerzalizmu a partikularismu. Cíle a důvody, ke kterým Bůh vede všechny národy skrze revoluce a povstání v historii světa a které zanechaly tolik destrukce a zničení, by měly vést k probuzení všech národů k získání toho samého porozumění a Boží lásky. Také by měly vést národy na to samé místo, které Izrael získal pro sebe.

Jedinečnost Izraele¹¹⁶

Zaprvé, Bůh je jediný zdroj života židovského lidu. Autor opírá své tvrzení o Abrahama a jeho neplodnost, kterou Bůh zázračně vyřešil. Dále vnímá, že vykoupení z Egypta byl nadpřirozený zázrak, aby se nikdo z lidí nemohl přihlásit o svůj podíl. Zadruhé, plnění Boží vůle izraelským národem se projevuje rozdílným životním stylem. Zatřetí, Boží vůle vyjádřená v Tóře je jedinečným pojítkem židovského lidu.

3.8.1 Obsah Osmé epištoly

Základy židovského národa byly položeny samotnými patriarchy. Abrahamem, který jako jediný z celého světa poznal Boha, a jeho potomky Izákem a Jákobem. Posléze židovský národ podstoupil utrpení v Egyptském exilu, aby pochopil prázdnotu egyptské kultury a neschopnost nejsilnější říše světa čelit Boží moci. Židovský národ nakonec pochopil, že za vše vděčí Bohu. Na poušti židovský národ obdržel Tóru a tím se před vstupem do zaslíbené země stal „královstvím kněžstvem“ a „svatým národem“.¹¹⁷

¹¹⁶HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 109

¹¹⁷Dtto, 118

3.8.2 Historický komentář

Víra, důvěra¹¹⁸

Autor vysvětluje, že hebrejské slovo *emuna* neznamena jen víra, jako přijetí nějaké myšlenky či názoru, ale i důvěru ve smyslu vložení důvěry do Boha. Judaismus je založen na našem pevném poznání Stvořitele. Zůstáváme stále v procesu vývoje důvěry, lásky a bázně. Boží láska, spravedlnost a všemohoucnost musí najít ozvěnu v naší lásce a bázni.

Utrpení¹¹⁹

Utrpení připomíná židovskému národu jeho úkol, jako Božího vyvoleného lidu. Utrpení vede k očištění od jeho chyb a návrat k jeho Vykupiteli (ještě před holokaustem). Obzvláště nepřátelství a útlak slouží Židům jako ochrana před asimilací a ochrana jejich izolace, která je podstatou k zachování jejich speciální role ve světě. Egypt byl tavicí kotlík, ve kterém byli Židé očištěni od nečistot zděděných od předků.

Poušť¹²⁰

Autor zdůrazňuje, že Tóra nebyla dána v Egyptě v domě otroctví ani v Zemi zaslíbené, aby bylo zřejmé, že se Židé mohli stát národem očištěným jen díky Tóře. Dar Tóry na poušti měl všem generacím ukázat, že Tóra nezávisí na materiálních podmínkách, stejně jako na nich nezáviselo přežití izraelského lidu při pochodu na poušti. Tóra a židovský lid jsou od sebe neoddělitelní a neovlivnitelní rozmary doby.

3.9.1 Obsah Deváté epištoly

Jednota Izraele i jeho síla spočívá v Tóře a v Boží ochraně. Jakmile židovský lid začal spoléhat na svou moc a bohatství, tak ztratil státnost i území. Přežití v exilu bylo opět demonstrací toho, že existence židovského lidu závisí

¹¹⁸Dtto, 118

¹¹⁹Dtto, 120

¹²⁰HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary* by Joseph Elias, 121

pouze na Boží prozřetelnosti. Při přípravě na dlouhý exil v období Druhého chrámu byl židovský lid opět sjednocen a pojítka Tóry bylo upevněno. Tato doba svědčí o nárůstu křesťanství, které spolu s islámem, rozšířilo něco málo z učení Tóry mezi národy. Židé byli věrni svým duchovním ideálům i navzdory mnohému utrpení v exilu. Dnes, když Židé získávají plná občanská práva, musí zachovat vyučování národů, jak žít v lásce a spravedlnosti.¹²¹

3.9.2 Historický komentář

Zapomenutý pravý úkol¹²²

Spojení mezi hospodářským zdarem a naplňování izraelského poslání je pro Hirsche neoddiskutovatelným faktem. Jenže země patří Hospodinu a ten ji pouze zapůjčuje. Pokud Izrael zapomene na svůj úkol, pak bude muset zemi Hospodinu vrátit.

Počet tvých měst¹²³

Citace z proroka Jeremiáše o spolehnutí se na počet měst je symptomem modloslužby.¹²⁴ Počet měst, tedy růst lidské síly, se stal předmětem uctívání. Víra ve svou vlastní sílu a moc byla důvodem, proč se Izrael musel naučit nespoléhat na své materiální zdroje a sílu. Prosperita je zajištěna Božím požehnáním získaným věrným životem. Pokud to tak není, tak žádná lidská moc a síla nepomohou.

Jiný aspekt rozptýlení¹²⁵

Rabín Hirsch dokazuje, že rozptýlení Židů mezi národy neznamenal odmítnutí Božího lidu, jak to vysvětlují křesťané. Byl to zamýšlený čin, který měl dva důvody. Zaprvé, rychlé vystěhování z izraelské země zachránilo židovstvo od úplného zničení. Zadruhé, ochrana duchovního dědictví mezi

¹²¹Dtto, 124

¹²²Dtto, 134

¹²³HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 134

¹²⁴Kde jsou tví bohové, které sis udělala? Ať vstanou a zachrání tě ve zlý čas, vždyť máš tolik bohů kolik měst, Judo." In: Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad, 963

¹²⁵Dtto, 135

národy mohla sloužit k syčení a duchovnímu ovlivňování, tak aby okolní národy viděly jiný způsob náhledu na život motivovaný učením Tóry.

Křesťanství¹²⁶

Autor používá pojem výhonek ve spojení s křesťanstvím a islámem. Více se věnuje křesťanství, na kterém oceňuje pozitivní službu. Tato služba tkví v tom, že křesťanství rozšiřuje některé základní učení Tóry, např. očekávání na mesiáše či *noachidské zákony*.¹²⁷ Křesťanství však ovlivněno helenistickými myšlenkami utlumilo víru v jediného pravého Boha a zbožštilo člověka. Navíc zcela odmítá Boží zákon. Autor rozpoznává chybu v učení církve o celibátu a v učení o abstinenci. Křesťanství se zaměřuje na lidské slabosti a neschopnosti. Judaismus umožňuje člověku nalézt Boha tam, kde člověk je. Křesťanství umožňuje nalézt Boha ztrátou sebe sama.

Hedonistická společnost¹²⁸

Rabín Hirsch rozpoznal nebezpečí pohodlí již jeho zárodku. Dnešní nebezpečí nehrozí mečem či zhárstvím, ale vábením k užívání si, pokušením zisku, atraktivností světské kultury. Navzdory tomuto je nejdůležitější rolí Žida zůstat nositelem Božího učení, i když je to mnohem těžší.

3.10.1 Obsah Desáté epištoly

Při pokusu studovat Tóru si musíme uvědomit, že i přes dlouhá období útlaku v exilu byly zákony Tóry věrně zachovávány, ale jejich duch se vytratil. Proto je nutné se vrátit zpět ke zdroji. Autor zdrojem Tóry míní Tanach, Talmud, Midraš. Tento zdroj má osvětlit a načrtnout vnitřní význam rozdílných částí Zákona. Všechna přikázání Tóry mohou být rozdělena do

¹²⁶Dtto, 138

¹²⁷Sedm Noachidských přikázání jsou to obecné zákony pro celé lidstvo jakožto potomstvo Noemovo. Jsou jimi: občanský zákon, zákaz rouhání, modloslužebnictví, incest, vražda, krádež, zákaz používat maso ze živého zvířete, In: NEWMAN, Jaakov, SIVAN Gavriel, Judaismus od A do Z, 169

¹²⁸HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 141

šesti skupin. Mišpatim a chukkim souvisejí se principem spravedlnosti. Příkázání mluvící o lásce, *toros, edos, avoda* hledají, jak nás naučit výše zmíněným principům lásky a spravedlnosti a dovést nás k nim.¹²⁹ Láska znamená přijetí všech bytostí za děti Boží a za naše bratry. Je do ní zahrnuta podpora pro jejich dosažení prospěchu mise, kterou jim Bůh dal. A to i bez jejich vědomí, protože to je vůle Boží, naplnění Božího příkazu.¹³⁰ Spravedlnost znamená považovat každou bytost za Boží stvoření, protože všechno, co člověk vlastní, má před Bůh důvod a smysl, stejně tak i přirozený řád světa má důvod, protože byl nařízen Bohem, a proto vyhovíme nároku, který byl na nás položen.¹³¹

Rabín Hirsch představuje svoje pojetí příkázání a mluví o:¹³²

- TOROS – tato příkázání souvisí s historicky zjevenými koncepty o Bohu, o charakteru člověka a charakteru Izraele. Zaměřují se na důsledky příkázání v praktickém životě, ne na filozofii či víru tak, aby byla přijata srdcem a duší.
- MIŠPATIM – vyjadřují spravedlnost mezi rovnocennými lidskými bytostmi. Princip je založen na principu rovnosti. Jde o spravedlnost mezi lidmi.
- MITZVOS – vyjadřují zásady lásky mezi všemi bytostmi, i když na to nemají nárok. Čistě proto, že ti je jako člověku a Izraelci Bůh přikázal ke splnění mise.
- CHUKKIM – Vyjadřují spravedlnost mezi podřízenými bytostmi, založenou na principu, že všechno, co existuje, existuje v Boží službě. Je to spravedlnost vůči zemi, rostlinám a zvířatům, jakož i vůči vlastnictví či tělu, mysli a srdci, které tvoří vlastní já.

¹²⁹Dtto, 142

¹³⁰Dtto, 146

¹³¹Dtto, 146

¹³²HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 146

- EDOS – zásady vyjádřené slovy či symbolickými skutky, sloužící slovo
- jednotlivci, Izraeli i světu jako připomínky všech pravd, které formují základ pro misi člověka i Izraele.
- AVODA zásady vedoucí k oslavě a posvěcení našeho vnitřního duchovního života, aby nám pomohly dokončit naši misi ve světě. Mají za úkol očišťovat naše myšlení skrze Boží slovo a symbolický akt.

3.10.2 Historický komentář

Zákon¹³³

Žít jako Žid znamená přijmout autoritu božského Zákonodárce. Chápat přikázání a Zákon jako něco mechanického je nebezpečné a zraňující. Rabín věřil, že v každém přikázání se dá vystopovat Boží moudrost. Proto tvrdil, že přikázání jsou centrem judaismu a musí být dodržována, ať už pro ně důvod vidíme či nevidíme. Zachováváním přikázání můžeme sledovat jeho moudrost. Naše mysl může být osvěcena Božím slovem, takže získáváme jasnější pohled na význam světa a našeho života v něm. Uvnitř judaismu musí být Boží zákon rozkrýván tak, aby intelektuální a duchovní život rostl. Ne opačně. To duchovní a intelektuální neustanovuje Boží Zákon. Pro Hirsche je judaismus zcela výjimečným náboženstvím. Tóra je jedinečná a věčná zpráva jedinečného a věčného Boha nebe a země. Člověk nemůže rozpoznat Boží vůli. Judaismus je založen na Božím zjevení. Tóra představuje zjevenou Boží vůli, proto nemůže být posuzována, hodnocena či měněna lidským vhladem, proto má být přijata a zachována. Tóra musí být studována zevnitř, chápána ze svých zdrojů. Zachováváme přikázání proto, abychom dosáhli Boží blízkosti, a tak prosadili jeho cíle ve stvořeném světě.

¹³³Dtto, 147

Proti rozumu¹³⁴

Autor si uvědomuje, že přestože Boží příkázání jsou vznešeným vtělením Božího učení a slouží k tomu, aby provedla lidi všemi aspekty života, tak v každodenní praxi se Židé zabírají pouze modlitbou, meditací, a ceremoniemi bez ducha a významu. Tato představa plyne z historických událostí života v exilu. Pronásledování Židů a jejich vyloučení z mnoha aspektů života vedlo k odtazivosti od vnějšího světa. Toto vedlo k velkému úsilí zachovat alespoň něco z vnějších forem Zákona, i když bez ducha. Trápení Židů položilo hlavní důraz na pasivní přežívání a soustředění se na vnitřní aspekty života jako je modlitba a život v meditaci. Strach ze svodu falešnými myšlenkami potlačil intelektuální dotazování se po významu příkázání. K tomu všemu přichází omyl¹³⁵ v pochopení řádného učení Kabaly, ve které může být nalezen duch judaismu.

Vtah ke Kabale¹³⁶

Rabín Hirsch si uvědomuje, že zde vždy bylo nebezpečí odpoutání se od racionality stejně jako nepochopení kabalistických myšlenek. Autorova vyhýbavost všemožným spekulacím nenaznačuje popření kabalistických myšlenek. Jeho etická interpretace příkázání a interpretace judaismu ve všeobecnosti pouze klade důraz na rozdílný aspekt učení Tóry, které se s doplňuje s kabalistickým přístupem.

Symbolický akt¹³⁷

Za symbolické akty víry byla považována mezuzá či zachovávání soboty. (Mezuzá znamená doslovně dveřní zárubeň, veřeje). Jedná se o pergamenový svitek obsahující vybrané biblické verše připevněný u vchodu a na veřejích dveří židovského domu.¹³⁸ Jeden přístup k symbolickým aktům

¹³⁴HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 153

¹³⁵Autor mluví o zneužití Kabaly falešným židovským mesiášem Šebtajem Cvi, který nakonec skončil jako muslim. In: JOHNSON, Paul, *Dějiny židovského národa*, 261-265

¹³⁶HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 154

¹³⁷Dtto, 158

¹³⁸NEWMAN, Jaakov, SIVAN Gavriel, *Judaismus od A do Z*, 114

víry jim rozumí v optice jejich účinku na svět a na Boha např. aktivace nadpřirozené odpovědi na naše pozemské skutky. Druhý přístup spočívá v pouhé poslušnosti.

Člověk a Izraelita¹³⁹

Rabín Hirsch používá tento pojem pro popis Žida a jeho role jako povzneseného člověka díky vlivu Tóry. Žid je prototypem ideálního člověka. Člověk, který ztratil zahradu Eden, musí znovu získat tento rozměr tím, že se učí vidět Boha jako Stvořitele a Pána přírody i dějin. Člověku pomáhá v jeho úkolu vnitřní hlas, který promlouvá v každé lidské bytosti a vede ho ke všeobecnému vědomí Vyšší Bytosti, dokonce k rozlišování dobra a zla. Židé však nežijí ve vzduchoprázdnu a jsou jako všichni ostatní vystavení vlivům světa. Tam, kde jsou kultura a civilizace použity ve službě smyslnosti, může být degenerace jenom větší. Humanismus zbožštil člověka, nahradil Boha vírou v lidský rozum. Rabín Hirsch zcela zřejmě zdůrazňoval nedostatečnost sekulárního humanismu. Byl si vědom kulturního a vědeckého vývoje v jeho světě, ale také pozoroval pohlcující vliv nespoutaného usilování o majetek a potěšení. Pozdějším výsledkem tohoto bylo hluboké zklamání. Proto je role Žida rolí strážce lidských univerzálních hodnot plynoucí ze speciálního poučení z Tóry.

3.11.1 Obsah Jedenácté epištoly

Zachováváním a dodržováním příkázání spadající do kategorie Toros uznáváme základní princip provázející nás životem, naší vírou a našimi povinnostmi sloužit Bohu a naplnit všechny požadavky, které plynou z těchto principů. Musíme užívat naše Bohem dané vlohy a schopnosti k praktikování spravedlnosti. Skupina příkázání tzv. Mišpatim nás učí jednat s povinností a řádným respektem k našim bližním a jejich vlastnictví. Chukkim se zaobírají správným jednáním ve všeobecnosti vůči veškerému

¹³⁹Dtto, 161

stvoření i vůči všemu ostatnímu.¹⁴⁰

3.11.2 Historický komentář

Mišpatim¹⁴¹ – zákony zde předkládané nejsou založeny na společenské dohodě či případné vhodnosti, ale na použití Boží moudrosti v lidské společnosti.

Chukkim¹⁴² ve významu výnosy jsou obvykle chápány jako zákony, které nemají racionální základ, a proto vyvolávají odpor jak mezi Židy, tak ve vnějším světě.

3.12.1 Obsah Dvanácté epištoly

Spravedlností rozumíme to, že nikdo a nic není zraňováno. Láska oproti tomu znamená přinášet požehnání druhým. Příkázání Mitzvos jsou navrhnutá tak, aby rozvíjela v osobnosti ducha požehnání, které by následovně obohatilo druhé i komunitu víry v témže duchu.¹⁴³

3.12.2 Historický komentář

Mitzvos, příkázání¹⁴⁴

Rabín Hirsch považuje příkázání lásky za druhořadé. První jsou pro něj příkázání z oblasti spravedlnosti z dopisu jedenáctého. Význam příkázání ale v žádném případě neumenšuje. Ve třetím dopise příkázání lásky pokládá za základ světa, kde je spravedlnost doprovázejícím jevem.

Místní kongregace¹⁴⁵

Autor správně analyzoval význam společenství pro židovský život v exilu. Toto společenství se někdy nazývalo pohyblivým domovem Židů. Žid se

¹⁴⁰HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 90, 164

¹⁴¹Dtto, 166

¹⁴²Dtto, 167

¹⁴³HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 172

¹⁴⁴Dtto, 176

¹⁴⁵Dtto, 176

neměl považovat za usazeného v exilu ani za jedince izolovaného od společnosti. Měl se vnímat jak člen židovského lidu. Toto společenství, stejně jako Izraelský národ, musí chápat svoje pojitko ve věrnosti tóře, v jejích Zákonech. Vedení kongregace musí být v souladu s Tórou. Hirsch tvrdil, že zbožný Žid zachovávající přikázání nemůže být součástí společenství, které není podřízené Tóře a nemůže ani podporovat ortodoxní i neortodoxní instituce. Oddělení judaismu od Tóry či přijetí neortodoxní synagogy a jejich rabínů jako reprezentantů judaismu, je popřením základních principů, na kterých byl judaismus ustanoven skrze Exodus a darováním Tóry na Sinaji. Žádné jiné učení Hirschovo nevyvolalo tak hořkou opozici. V očích některých se stal tím, kdo chtěl oddělit ortodoxii od zbytku židovského lidu.

3.13.1 Obsah Třinácté epištoly

K životu ve spravedlnosti a lásce nestačí jen dávné přitakání základním principům. To je důvodem pro existenci přikázání z kategorie Edos. Jsou to přikázání, která slouží jako symbolické vyjádření výše zmíněných principů. Tím, že je praktikujeme opakovaně, jsou tyto myšlenky zvýrazněny a vtisknuty do naší duše.¹⁴⁶

3.13.2 Historický komentář

Přikázání Edos¹⁴⁷

Přikázání Edos jsou viděna autorem zejména jako symbolické činy. Zásady vyjádřené v takových přikázáních jako je posvěcení prvorozeného či zákaz konzumace ovoce z nově zasazeného stromu vyjadřují myšlenku, že svět a vše co je na světě, patří Bohu a my mu částečně vracíme, co jsme od něj obdrželi. Sem spadá i to, že se musíme zdržet využití darů přírody v určeném čase.

¹⁴⁶HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 180

¹⁴⁷Dtto, 186

3.14.1 Obsah Čtrnácté epištoly

Poslední kategorie přikázání, která bude nyní diskutována, je kategorie přikázání s názvem Avoda. Jsou to přikázání, která nás mají připravit na aktivní život promítáním Boží vůle do našeho vnitřního já, abychom byli vyučeni, povzneseni a očištěni. K tomuto účelu dříve sloužil chrám. Dnes máme modlitby a požehnání v různých formách sloužící k témuž účelu.¹⁴⁸

3.14.2 Historický komentář

Nahrazení chrámových obětí mluveným slovem¹⁴⁹

Nahrazení chrámových obětí mluveným slovem bylo podpořeno předky, když se odvolávali na text z proroka Ozeáše.¹⁵⁰ Rabín Hirsch vysvětluje, že modlitby byly ustanoveny tak, aby byly v souladu s oběťmi. Podle výroků mudrců měly modlitby vést k hlubokému vztahu s Bohem. Od doby, kdy nejsme schopni vykonávat chrámovou službu, převzaly modlitby roli obětí jako nástroje vedoucí k osobnímu povznesení, očištění a k vnitřní Boží službě. Cílem modliteb je připravit nás k vnější službě Bohu, což má být obsahem našeho celého života.

3.15.1 Obsah Patnácté epištoly

„Naftalí se nyní vrací k původnímu dopisu od Benjamína a k jeho argumentům, kterými kritizoval judaismus. Tyto argumenty jsou výsledkem názoru, který vkládá člověka a jeho chápání smyslu života do centra bytí. Judaismus, proti tomu, jak bylo vysvětleno v dřívějších dopisech, klade důraz na smysl, který ustanovil pro život člověka Stvořitel. Člověk je v tomto

¹⁴⁸Dtto, 188

¹⁴⁹Dtto, 193

¹⁵⁰Oběti býčků chceme nahradit našimi rty. Oz, 14,3 In: Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 2001, 1162

světě služebníkem Božím. Naftalí vysvětluje, že žít v souladu s tímto účelem, znamená pro Žida možnost získání pravého štěstí a dokonalosti. Dokonalosti, protože jeho příspěvek vedoucí ke zlepšení světa, je nekonečně větší než všech civilizovaných národů, a navíc byl jeho příspěvek světu učiněn v hrdém vzdoru vůči útlaku. Štěstí člověka je v tom, že Tóra nezakazuje, ale raději povznáší k radosti ze života. Pro trpící židovský národ je toto jeho významnou částí historické mise. Je pravda, že zachovávání přikázání má společensky izolovat Žida od pohanských bližních, ale jen tak, aby zůstal pravdivý ve své misi, jejíž konečný cíl je bratrství všech lidí. Usilování o dobrý život by nemělo mít přednost před duchovním cílem života. V každém případě víme, že jako věřící nemůžeme hromadit bohatství proti jeho vůli.¹⁵¹

3.15.2 Historický komentář

Vidění světa¹⁵²

Autor zde vysvětluje, že Benjamínova definice smyslu lidského života je důsledkem antropocentrického pohledu na člověka, jímž se člověk stává centrem všech věcí. Jeho největším cílem je dosažení naplnění tužeb a úsilí. Tóra oproti tomu směřuje k Bohu jako Pánu světa a svět a veškeré stvoření usiluje o naplnění Bohem oznámených cílů.

Osud člověka¹⁵³

Autor má pozitivní pohled na lidskou existenci na tomto světě. Účelem lidské existence je sloužit Bohu radostně skrze všemožné skutky a skrze zasvěcování pozemských věcí Bohu. Rabín Hirsch se staví proti samotářskému životu ve filozofických meditacích nebo v asketickém popírání lidské přirozenosti. Tóra neschvaluje umrtvování těla. Člověk se nemusí stydět za žádný aspekt naší pozemské existence. Ani askeze, ani

¹⁵¹HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 194

¹⁵²Dtto, 208

¹⁵³HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 209

honba za potěšením neurčuje naší existenci. Musíme přinášet fyzické stránky lidské existence pod kontrolu svaté Boží vůle. Zde leží ten základní rozdíl mezi judaismem a pohanstvím, které povoluje zhýralost. Též to tvoří demarkační linii mezi judaismem a asketickým náboženstvím, kam spadá i křesťanství, které prohlašuje umrtvování smyslů za náboženský ideál.

Izolace¹⁵⁴

Autor zdůrazňuje, že Tóra nepřijímá ani úzký židovský partikularismus ani čistý univerzalizmus. Židovský lid je vyvolen jako speciální předmět Božího zájmu, ale vyvolen je pro účel celého lidstva. Ve vztazích se Židé nemají přibližovat k pohanům např. ve smyslu sňatků. Pokud má být Izraelcova mise splněna, musí zůstat Boží lid oddělený od okolních národů, což ale také znamená, mít s nimi korektní vztahy. Židé by měli projevovat laskavost všem nežidům, ale obzvláště těm, kteří zachovávají *Noachidské zákony*.

Dogmata víry¹⁵⁵

V dopisech deset a jedenáct autor zdůrazňuje, že učení o Bohu, světě a židovství, nejsou doktríny přijímané vírou. Jsou to principy, jejichž pravda je ustanovena národní historickou zkušeností Božího sebe zjevení v naší historii. Přijetím tohoto Božího sebe zjevení, jsme voláni ke zkoumání. Jak si můžeme být jisti bez informace o Stvořiteli, zda naše vnímání světa kolem nás koresponduje s realitou? Studovat přírodu a historii a nebrat přitom do úvahy učení Tóry není skutečně vědecké, protože se snaží odstranit zdroj poznání tak podstatný pro chápání světa. Židé nacházejí v každé nové předkládané pravdě vítaný příspěvek k vyjasnění Božího zjevení v přírodě a historii. Vnímají to jako vítaný přídavek pro zlepšení služby Bohu. Rabín Hirsch předběhl dobu, když si uvědomil rostoucí vliv scientismu, tedy víru ve vědu jako jediného a dostačujícího zdroje objektivní pravdy, která se stala sekulární vědou, zatímco náboženství bylo odsunuto do oblasti pochybných subjektivních mystických pocitů.

¹⁵⁴Dtto, 211

¹⁵⁵Dtto, 214

3.16.1 Obsah Šestnácté epištoly

„My Židé jsme byli posláni do exilu. Ukončení našeho exilu může nastat jedině řádným vykonáváním našich židovských povinností. Důsledkem našeho osvědčení bude, že budeme hodni vykoupení a v ten samý čas ukážeme národům, co to znamená, sloužit Bohu. Neznamená to, že musíme, žít jako vyhnanci mezi pohany. Máme morální právo usilovat o naše civilní práva a žít jako věrní občané v našich hostitelských zemích. Nejedná se o žádný konflikt s naší židovskou národností, protože naše pojítka během naší existence v exilu jsou duchovní ne politická. Ani to nijak nenarušuje naši povinnost ukazovat okolním národům, jak žít život v Boží službě. Ostatně, nejužitečnější s tímto respektem k naší službě budeme, když zůstaneme věrnými služebníky Božími, zatímco budeme využívat výhod občanského života. V případě ale že by získávání těchto občanských výhod vedlo k rozvolnění naší náboženské věrnosti, museli bychom začít hluboce litovat získání občanských práv.“¹⁵⁶

3.16.2 Historický komentář

Emancipace¹⁵⁷

Rabín Hirsch zcela odporoval úsilí o emancipaci, pokud vedla k dobrému životu výprodejem náboženské věrnosti. Ano, emancipace je dobrá jen pokud nevede k asimilaci a k opuštění mise. Připomínal biblická místa jako Egypt, kde také byli Židé původně dobře přijati, ale neasimilovali se. Nebud'te vábeni laskavostí národů.

Kdo je Židem?¹⁵⁸

Hirschova teze je, že Židem je ten, kdo je zároveň občanem hostitelského státu a součástí židovského lidu, jehož jednota není zakořeněna v území či zemi, ale v Tóře. Později dokonce vyzýval, aby v armádní službě byli Židé

¹⁵⁶HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 222

¹⁵⁷Dtto, 228

¹⁵⁸Dtto, 231

věrní státu, za který bojují. Ani si nemyslel, že by si Žid měl nechat líbit nespravedlnost, proto aktivně bojoval za občanské práva.

3.17.1 Obsah Sedmnácté epištoly

„Problematika našich civilních práv je v první řadě otázka pro naše hostitelské národy. Naším zájmem musí být naplnění našich povinností jako Židů bez ohledu na podmínky, ve kterých žijeme. Z tohoto hlediska určitě existuje potřeba zlepšení či reformy. Neznalost a mylná představa o judaismu sycená vlivem nežidovského světa způsobila velkou škodu. Provádějí se reformy špatně pochopeného judaismu ve formě jeho redukce a tak, aby pasovaly s myšlenkami zapůjčené z nežidovských zdrojů. Naše školy zcela selhaly v poskytování znalostí a vzorů. Reforma, která je potřebná není reforma judaismu, ale reforma Žida. Z jeho strany se má usilovat o porozumění pravého významu judaismu a se zapojením do života.“¹⁵⁹

3.17.2 Historický komentář

Reforma¹⁶⁰

Autor volá po reformě Žida, ne po reformě judaismu. Autor chápe reformu jako návrat (*teshuva*) k původně nastavenému ideálu. Židé byli pozváni k tomu, aby se připojili k budování nového světa. To se ale stalo výzvou pro jejich věrnost, víru a náboženskou praxi. Ve skutečnosti to mnohé z cesty judaismu svedlo, proto se jiní duchovní vůdci judaismu odmítli s reformou zabývat, což také přežití judaismu dramaticky ohrozilo. Pro rabína Hirsche Tóra nebyla spojena se speciální civilizací v dějinách, ale promlouvala do každé doby. Zdůrazňoval, že odmítnutí nového světa bylo nepraktické a kontraproduktivní. Tento přístup zatlačuje Židy do úplné izolace od okolního života. Židovská mládež by neměla zůstat doma v uzavřené

¹⁵⁹HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 240

¹⁶⁰Dtto, 246

prostředí, protože při konfrontaci se světem se ukáže, jak je zcela nepřipravena. Nabídky nové doby mohou tyto mladé zcela přemoci. Pokud čelí volbě buď a nebo, svět nebo Tóra, pak snadno sklouznou k odpadnutí, což se také dělo. Jestliže to, co se nazývá civilizace a pokrok po našem náboženství požaduje, abychom se ho zřekli, pak bychom ho měli praktikovat nezpochybnitelně. Pro nás je naše náboženství pravým náboženstvím, Božím slovem, před kterým každé jiné uvažování musí ustoupit. Hirsch se ptá: Je toto ta reforma, která přijímá názory nepřátelské judaismu, která čerpá z cizích zdrojů některé základní teze o smyslu lidské existence nebo o emancipaci formou zeštíhlování plnosti judaismu? To můžeme vidět všude. Od nepochopených náboženských praktik se upustilo. Někteří reformátoři ve svém modernizování judaismu zašli až tak daleko, že zrušili košer stravu a svátky a někteří sobotu, den uctívání, převedli na neděli.¹⁶¹

3.18.1 Obsah Osmnácté epištoly

„Pravý význam Judaismu musí být nalezen v Tóře. Přestože byl během generací Zákon předáván věrně, tak jeho duch a hlubší význam se u většiny Židů vytratil. Výsledkem toho byly nesprávné výklady judaismu, někdy ovlivněné nežidovskými filozofickými školami, stejně tak tendencemi k odmítnutí každého hlubšího zkoumání, a na druhou stranu s častým úsilím utéci k ezoterickým přístupům. Dnes tu máme celkem dva tábory, které stojí proti sobě. Jsou tu ti, kteří zachovávají příkázání věrně, ale bez porozumění jejich duchu, a reformátory, kteří nemají ani vnímání litery Zákona ani ducha Zákona. Jedinou ozdravnou procedurou je navrátit se ke zdroji judaismu samotnému, tj. k Tóře, Talmudu a Midraši a z nich vytáhnout zdravé porozumění judaismu.“¹⁶²

¹⁶¹JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 324

¹⁶²HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 262

3.18.2 Historický komentář

Vztah Tóry k životu¹⁶³

Pro rabína Hirsche bylo studium Tóry spojené s praxí v životě. Častokrát autorem opakovaná teze, že porozumění vnitřnímu duchu Tóry bylo povětšinou ztraceno během běhu dějin, vyvolávalo rozepře a kritiku. Rabín Hirsch silně kritizoval Rambama, přestože si ho velmi vážil za mimořádné úsilí o zachování Tóry.¹⁶⁴ Podle Hirsche Rambam pro obhajobu Tóry adoptoval filozofické přístupy z nežidovských zdrojů.

Studium Talmudu¹⁶⁵

Autor hledí na studium Talmudu jako na hledání praktického uplatnění základních myšlenek Tóry v životě. Zatímco Tenach definuje význam života a lidský úkol, tak ústní Zákon poskytuje specifické halachické a filozofické průvodcovské rady.

Program výuky¹⁶⁶

Rabín Hirsch pracoval na revitalizaci školství pro židovské děti. Součástí programu mělo být pro lepší pochopení světa, jak to duchovní, tak i to světské. V tomto zamýšleném vzdělávacím programu má Tóra tu nejdůležitější roli, protože je zdrojem moudrosti, porozumění životu i světu s apelem na praktickou aplikovatelnost. Druhým podstatným prvkem bylo všeobecné vzdělání včetně studia přírody a historie, člověka a společnosti. V případě napětí mezi poznáním světa a poznáním z Tóry slouží Tóra jako nápravné měřidlo. Tóra je od Boha stejně jako ostatní dobré poznání. Při sjednocování Pruska však došlo k uzákonění školských plánů a rabín Hirsch byl nakonec rád, když před státem z původních dvaceti hodin judaismu týdně uhájil čtyři hodiny týdně. Školy v jeho působnosti přešly pod stát.

¹⁶³Dtto, 280

¹⁶⁴Heslo: Rambam, celým jménem Moše ben Maimon, v latinské verzi Maimonides. Významný rabín 12. století, In: RABBI SCHLOSS, Chaim, 2000 Years of Jewish History – from Destruction of the Second Bais Ha Mikdash until the Twentieth Century, 78

¹⁶⁵HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 293

¹⁶⁶HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 309

Vývoj společnosti a enormní kulturní tlak nakonec dovedly situaci do bodu, kde na židovské škole učili i nežidé.

3.19.1 Obsah Devatenácté epištoly

„V tomto závěrečném dopise, věnovanému Benjamínovi před jeho svatbou, ho rabín Naftalí informuje, že napíše dílo o Izraeli a jeho povinnostech navzdory vnitřním obavám, zdali je kvalifikován a jestli vůbec nalezne posluchače pro svoje myšlenky. Silně vnímá povinnost pokračovat. Zamýšlené dílo bude mít dvě části. První bude pojednávat o všeobecných principech a druhé se bude zabírat příkázáními. Druhá část je již připravena a bude vydána jako první, protože řeší centrální problém doby a tím je nesprávná interpretace a následné odmítnutí příkázání.“¹⁶⁷

3.19.2 Historický komentář

Psaní v němčině¹⁶⁸

Tento postřeh o psaní v němčině je důležitý z toho důvodu, že komunita středoevropských Židů používala v 18. století německou abecedu, ale psala s gramatikou ve variantách jidiš. Vlastní rodina se na rabína Hirsche dívala kriticky, protože napsal své dílo v němčině a jak abeceda, tak gramatika byla v němčině.

Plním jenom svou povinnost¹⁶⁹

Smysl pro zodpovědnost a osobní povinnost, který ho vedl kupředu, byl zcela zjevně naplněn v jeho plodném životě. Tento spisek svých epištol vydal také kvůli svému smyslu pro povinnost. Na své cestě života byl jistě mnohokrát obviňován. Stal se výzvou pro protagonisty reformy, ale i pro ochránce tzv. staré ortodoxie.¹⁷⁰ Vnímá, že zastánci staré ortodoxie ztrácejí

¹⁶⁷Dtto, 330

¹⁶⁸HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 338

¹⁶⁹Dtto, 338

¹⁷⁰Jedním z představitelů tzv. Staré ortodoxie byl Bratislavský Chatam Sofer. In: CAMUS Jean-Yves, DERCZANSKY Annie-Paulem, Svět Židů, 47

mládež a proto, jim nabídl nový přístup k Tóře. Sám sebe neviděl jako vítěze revoluce, ale jako někoho, kdo se pouze snaží zrestaurovat pochopení judaismu.

Život ve spravedlnosti a lásce¹⁷¹

Tématem této knihy je v podstatě to, že lidskou povinností je sloužit Bohu jeho způsobem a uskutečňovat spravedlnost a lásku. Člověk získává Boží blízkost, když naplňuje svůj jedinečný úkol skrze Boží slovo a svobodně prosazuje Boží cíl ve světě skrze skutky lásky a spravedlnosti. Plnění přikázání není pouhým ceremoniálním aktem, ale dotýká se celého rozsahu života. Člověk by měl použít všechny své dary a využít všechny okolnosti k službě Bohu v lásce a spravedlnosti. S tím souvisí i vzdělávání, které k takovému životu má vést, primárně poznáním Tóry a jejího učení, sekundárně skrze jakékoliv další poznání a schopnosti, které mu pomohou žít takový život.

3.20 Shrnutí

Dílo *Devatenáct epištol* bylo významným počinem v mnoha rozměrech. Prvním významným rozměrem byla snaha o vymezení prostoru pro tradičně věřící Židy ve střední Evropě. Metoda, kterou to rabín Hirsch učinil, tkví v použití modernistických prostředků pro obhajobu židovské tradice. Mám na mysli použití němčiny. V díle *Devatenáct epištol* autor „vytváří nové žánrové dílo vysvětlující judaismus jazykem jiným, než je hebrejščina“.¹⁷²

Druhým rozměrem, kterým se dílo zabývá je oblast pastorační. Dílo je jednoznačně zaměřeno na mladé židovské věřící, kteří na dotek s novou dobou a jejími výzvami prožívají své krize víry. Autor jim chce pomoci

¹⁷¹HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 338

¹⁷²RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi, Samson Raphael Hirsch, 60

vyrovnat se „s intelektuálním a spirituálním zmatkem ještě před tím, než překotně otevřou dveře do pohanské společnosti“.¹⁷³

Třetím rozměrem je rozměr odvahy a závazku, který rabín Hirsch silně vnímal. S tímto vědomím odvahy a závazku čelil výzvám reformního hnutí. Jeden z představitelů reformního judaismu Abraham Geiger (1810–1874) prohlásil: „Judaismus se stal mumií, které je třeba vdechnout nový život“.¹⁷⁴ Židovství se podle Geigera má stále vyvíjet, což prý povede ke změnám v náboženské praxi.¹⁷⁵ V tomto pojetí judaismu platí, že žádná formulace židovské víry ani žádná kodifikace židovského Zákona nemá věčnou platnost. Dále mají Židé právo a povinnost zděděné náboženské představy a formule zjevení zamítnout, zdokonalit či vytvořit nové. Tento proud se rozešel s minulostí, a tak zrušil či pozměnil mnohé z židovské víry, praxe či zákonů proto, aby se judaismus přizpůsobil nové společnosti, kultuře, politickým změnám moderního světa.¹⁷⁶ Neshoduje se s ortodoxním judaismem v otázce povinné závaznosti rituálů, zákonů a zvyků stanovených Biblií a Talmudem.¹⁷⁷ Ve svém díle „*Urschrift*“ z roku 1857, v češtině celým názvem „*Původní text Bible a jeho překlady ve vztahu k vnitřnímu vývoji judaismu*“ pojí svaté texty s evolucí jejich vzniku.¹⁷⁸ Podle Geigera musíme zkoumat historický vývoj biblického textu. Dobová podmíněnost totiž ovlivňuje význam textu.

Praxe víry reformního judaismu

Výsledkem bylo, že náboženská praxe se nezakládá na posvátném textu, ale zjednodušeně náboženská praxe náboženský text vytváří.¹⁷⁹ Podle

¹⁷³RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi, Samson Raphael Hirsch, 60

¹⁷⁴HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II, 321

¹⁷⁵BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 165

¹⁷⁶HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II, 256

¹⁷⁷Dostupnost na <https://www.britannica.com/topic/Reform-Judaism>

¹⁷⁸HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II, 325

¹⁷⁹HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II, 325

Johnsona A. Geiger věřil na progresivní zjevení.¹⁸⁰ Jestliže hebrejská Bible představuje pouze odraz určité doby, musí se duch judaismu vyvíjet s dobou, což zbavuje každou ortodoxii pevné půdy pod nohama.¹⁸¹

Zastánci reformy zachovali obřizku, ale zavedli varhanní hudbu v synagoze, pozměnili liturgii, odstranili texty, které nejsou v duchu asimilace a přeložili ji do mateřského jazyka.¹⁸² Povolili civilní práci v sobotu s vysvětlivkou, že práce pro stát v sobotu spadá do pozitivních přikázání. Stát totiž patří do nového světového řádu mesiášské éry a je součástí hlavního Božího plánu.¹⁸³ Změnám otevřený rabín Samuel Holdheim v Berlíně „radikálně pozměnil obřady, (...) nakonec je prováděl v neděli.“¹⁸⁴ „Synagogu začali nazývat chrámem. Tím dávali najevo, že pro ně už chrám nestojí v Jeruzalémě, ale třeba v Berlíně.“¹⁸⁵ Postavit se reformnímu hnutí bylo pro rabína Hirsche otázkou věrnosti závazku judaismu.

Dalším rozměrem byla ochota rabína Hirsche o reformě uvažovat, a přitom usilovat o věrnost tóře. Vnímал potřebu reformy. Oproti tomu se „stará ortodoxie“ např. v osobě Chatama Sofera z Bratislavy, nechala vést mottem: „Každá novota mimo Tóru je zakázaná.“¹⁸⁶ A tak se až do vydání spisku rabína Hirsche „stará ortodoxie“ „jevila jako bezmocná před útoky reformního hnutí. Její vůdci nebyli schopni vést bitvu s jejich vzdělanými oponenty.“¹⁸⁷

Dílo *Devatenáct epištol* napsané elegantní spisovnou němčinou se stalo signálem reformnímu hnutí, že již nemají hrací pole pouze pro sebe. Hracím

¹⁸⁰JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 324

¹⁸¹HAYOUN, Maurice-Ruben: Židovské osvícenství mezi Córdoba a Berlínem II., 326

¹⁸²JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 324

¹⁸³RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi, Samson Raphael Hirsch, 86

¹⁸⁴JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 324

¹⁸⁵BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 164

¹⁸⁶BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 192

¹⁸⁷RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi, Samson Raphael Hirsch, 60

polem byla mysl mladých Židů omámená osvícenstvím a emancipací.¹⁸⁸ Reformní kruhy rychle rozpoznaly hrozbu pro svůj vliv v Hirschově elegantní obraně tradičního judaismu.

Posledním rozměrem tohoto spisu byla snah vykřesat víru v Boží slovo. Pisatel chtěl ukázat mladým Židům, že Tóra dává odpovědi v moderní době navzdory rostoucímu racionalismu a skepsi. Autor vrací židovské myslí smysl a cíl, kterým je: „uskutečnění věčného ideálu v naší neobvyklé době a za zvláštních okolností.“¹⁸⁹ Pokud první rozměr vyhrazoval prostor pro tradiční judaismus u mladých lidí, tak poslední rozměr se zaměřoval na kalibraci židovského smyslu bytí podle Tóry.

¹⁸⁸Dtto, 60

¹⁸⁹RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi, Samson Raphael Hirsch, 62

4. Závěr

4.1 Hledání paralel

Dílo rabína Hirsche reaguje na změnu kulturně společenského paradigmatu. Mladí Židé hromadně opouštěli víru svých otců. Emancipace, zbourání zdi ghetta, otevírání se nežidovským vlivům, kulturní konverze a mnohem více bylo při všem pozitivním také nemilosrdným ohrožením židovské identity a oslabením víry.

Židovští reformátoři se situaci židovstva snažili řešit několika způsoby. Jedním způsobem byla touha po srozumitelnosti. Proto začali odstraňovat některé prvky z židovského způsobu života a zbožnosti např. odstranění některých modliteb.¹⁹⁰ Tato dobře myšlená snaha však v některých případech zašla až k zásahům do židovství, na které lze nahlížet jako na opuštění či ohrožení židovské identity. Jak jinak se dá dívat na přehození dne uctívání mezi Židy ze soboty na neděli?¹⁹¹ O čem vypovídá přijetí posuzování židovství podle mužské příbuzenské linie?¹⁹²

Dalším způsobem byla snaha dosáhnout uznání na akademické půdě. Reformátor Leopold Zunz (1794-1886) „zasvětil celý svůj dlouhý život tomu, aby nově zpracoval starou židovskou učenost a aby jí vtiskl moderního vědeckého ducha.“¹⁹³ Vedlejším produktem této snahy byl rozvoj židovského dějepisectví podle tehdejší teorie dějin.¹⁹⁴ Židovští reformátoři překládali židovské spisy nebo přispívali do encyklopedií.¹⁹⁵ Hlavním motivem byla touha pozvednout židovství přijetím modernistické

¹⁹⁰HAYOUN, Maurice-Ruben, Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 333-335

¹⁹¹JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 324

¹⁹²HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 302

¹⁹³JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 316

¹⁹⁴HAYOUN, Maurice-Ruben, Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 233

¹⁹⁵JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 316

metodologie. Tato snaha skončila však jen u několika aktivních jedinců.¹⁹⁶ Hnutí, které zachrání judaismus se z tohoto počínu nestalo. Soudobého vlivu Hegelových myšlenek o vývoji od nižších forem k vyšším nebyl judaismus ušetřen.¹⁹⁷ Tím se oslabila důvěra v Tóru jako zdroj Božího zjevení. Což nutně vedlo i k přehodnocení vlastní tradice. Reformátoři byli ochotní tuto cenu za atraktivnost judaismu a společenskou srozumitelnost zaplatit.

Domnívám se, že hledaná paralela se současným křesťanstvím v západním světě je nepřehlédnutelná. To, co řešila židovská komunita v dobách emancipace, není nepodobné tomu, co prožívá část současné církve v západním světě. Zkušenost západní církve jako společenské menšiny odsouvané agresivními sekulárními snahami na společenský okraj tento směr také potvrzuje.¹⁹⁸ Tím samým směrem jde i vyvíjený kulturní tlak na opuštění principů biblické sexuální etiky, která se svým zakořeněním ve svatém textu i církevní tradici stává nesrozumitelnou překážkou současnému člověku.¹⁹⁹

Slabiny hledání paralel

Slabiny hledání paralel se z našeho pohledu zdají být posíleny historickými událostmi, o kterých nemohl mít autor ani ponětí např. zkušenost Holocaustu. Z dnešního pohledu se proto některé pohledy rabína Hirsche mohou zdát nereálné a intelektuálně naivní. Na sklonku svého života podporoval zemědělské osídlování Palestiny, které by umožnilo návrat.²⁰⁰ Jeho představa izraelského státu založeného na poslušnosti Tóře se

¹⁹⁶HAYOUN, Maurice-Ruben, Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 205

¹⁹⁷JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 317

¹⁹⁸MERING Noelle, Awake note woke a Christian response to the Cult of Progressive Ideology, 1-2

¹⁹⁹FORTSON III. Donald S. and GRAMS Rollin G., Unchanged Witness the Consistent Christian Teaching on Homosexuality in Scripture and Tradition, 14

²⁰⁰HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 231

nenaplnila.²⁰¹ Uvědomoval si velice dobře, že stát Izrael a duchovní kondice Židů jsou zcela rozdílné kategorie. Dokud se židovský stát nestane státem Tóry, pak k posvěcení Hospodina, tedy ideálu víry, nedojde. „Naší povinností je však na tom pracovat.“²⁰²

4.2 Interpretace posvátna

Na druhou stranu by snad někoho mohl povzbudit pohled nezatížený lacinou racionalizací nebo skepsí. Rabín Hirsch detekuje jevy, které se naplno rozvinou až v pozdějším vývoji západní společnosti. Mám na mysli například programovou skepsi západního člověka.

Francouzský filozof Paul Ricoeur rozlišuje dvě interpretace posvátna:

- Interpretace podezíráním. Metodou je demystifikace a mistři podezírání jsou K. Marx, F. Nietzsche a S. Freud. Hermeneutika podezírání nabízí zprostředkované vědění.
- Interpretace jako obnova smyslu. Nositelem této interpretace je P. Ricoeur. Metodou je napětí mezi zjeveným a skrytým. Já sám jsem tím, kdo má rozšifrovat svět.²⁰³

Člověk dneška má interpretaci podezíráním, obrazně řečeno, v krvi. Výsledkem je člověk spíše skeptik či agnostik. To, co je dnes plně rozvinuté a v lidských hlavách pevně usazené, bylo v době rabína Hirsche teprve počato. Dílo rabína Hirsche se snaží obnovit důvěru v židovské pojetí víry, proto jeho spis zařazují do interpretace posvátna, která chce zachovat smysl a povzbuzovat důvěru ke svatému textu.

²⁰¹HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 234-235

²⁰²HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 234-235

²⁰³HUŠEK Vít, Symbol ve filozofii Paula Ricoeura, 51

4.3 R. Hirsch a protokanonický přístup ke svatým textům

Mám za to, že některé Hirschovy výroky ohledně Tóry a navrhovaného přístupu k ní souzní s tzv. kanonickým výkladem písma. Kanonický přístup obohatil ve 20. století hermeneutickou debatu a je spojován především se jménem B. S. Childse.²⁰⁴

Kanonický přístup ke svatým textům

„Kanonický výklad Písma se namísto vysoce spekulativního hledání původních a pravých skutečností omezuje na nám dnes dostupný konečný tvar Bible. Tím, co se má vykládat, je konečný text.“²⁰⁵ „Bible je svatým Písmem dvou společenství víry, synagogy a církve. Její vznik a význam jsou s touto „ekleziologickou“ dimenzí neoddělitelně spjaty. Bible je z uvedených důvodů normativní a má nadčasovou platnost.“²⁰⁶ „To, co tradiční metodika biblistiky považuje za různě nahodilý, často velmi těžko rekonstruovatelný růst (textu), na jehož stopování jsou její exegetické nástroje tím nejpříhodnějším prostředkem, Childs nazývá kanonickým procesem, respektive kanonickým utvářením. (...) Tím je dán základní paradox, že růst textu či kánonu sledovaný kritickými prostředky biblické vědy je něčím jiným než tentýž růst sledovaný kanonickým přístupem.“²⁰⁷ Jádrem kanonického procesu je „předávání a pořádání autoritativní tradice v takové podobě, aby působila jako Písmo pro generaci, jež se neúčastnila původních událostí zjevení...“²⁰⁸ Profesor Čapek cituje Childse, který mluví o kanonickém procesu následovně:

Kanonický proces je „souhrnnou charakteristikou pro různé faktory, které se podílejí na formování biblické literatury...Mezi ně patří i označení, přijetí a uznání náboženských tradic a spisů jako autoritativních v určitém společenství víry... Tento proces, který rovněž

²⁰⁴ČAPEK, Filip, Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu, 31

²⁰⁵OEMING, Manfred, Úvod do biblické hermeneutiky, 95

²⁰⁶OEMING, Manfred, Úvod do biblické hermeneutiky, 94

²⁰⁷ČAPEK, Filip, Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu, 40

²⁰⁸ČAPEK, Filip, Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu, 40

vyjadřuje vznik a růst sbírek biblických látek, je zakončen textovou a literární stabilizací tradovaného materiálu.“²⁰⁹

Kanonický výklad Písma chce v neposlední řadě nově dokázat, že Písmo má i v současném dění svou platnost.“²¹⁰ „Kanonický proces je nakonec také obranou před neteologickým pohledem na kánon.“²¹¹ Kanonický přístup „má dosvědčovat, že závaznost a normativita jsou nedílnou součástí kanonické literatury samotné. Kánon byl a má i nadále být pravidlem víry (*regula fidei*) pro společenství víry.“²¹² „Kanonický přístup je ze své podstaty „holistický“, tj. zaměřuje se na Bibli jako na celek.

Ozvěny kanonického výkladu v knize „Devatenáct epištol“.

Rabín Hirsch několikrát zdůrazňuje porozumění zevnitř, což můžeme považovat za důležitý prvek komunitního přijetí textu. Judaismus by neměl být posuzován a hodnocen termíny vyjadřujícími, co by to mělo znamenat a ani ne v termínech vnějšího pozorovatele. Dále autor navrhuje, jak Tóru číst.

„Zvažme, jak Tóru číst. Jako předmět filologických a starověkých studií? Jako potvrzení předpotopních geologických hypotéz? S očekáváním nálezů zjevení ezoterických tajemství? Rozhodně ne. Jako Židé ji budeme číst tak, jak nám ji předložil Bůh, abychom se z Tóry učili o sobě. Kdo jsme a jací bychom měli být během naší pozemské existence. Budeme číst Tóru doslovně, jako naše instrukce a řízení v tomto světě, v lidstvu, a tak, aby naše vnitřní já přišlo k životu.“²¹³ „K příkázáním Božím musíme přistupovat s porozuměním rozsahu a obsahu, v tom samém duchu jako Židé na základě zkoumání ústního i psaného Zákona. Musíme si v mysli ponechat záměr

²⁰⁹ČAPEK, Filip, Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu, 43

²¹⁰OEMING, Manfred, Úvod do biblické hermeneutiky, 95

²¹¹ČAPEK, Filip, Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu, 44

²¹²ČAPEK, Filip, Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu, 44

²¹³HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary* by Joseph Elias, 273

tohoto celého systému, jímž je poskytnout instrukce pro život.“²¹⁴ „Dále musím číst Tóru v hebrejštině v duchu tohoto jazyka. Zapomeň na předsudky vůči těmto spisům.“²¹⁵

Shodné prvky v přístupu S. R. Hirsche a v kanonickém přístupu jsou patrné. Zmíním tři. Prvním je motiv komunity. Tóra je textem židovské komunity. Druhým je zamezení neteologického čtení a odfiltrování vnějších vlivů, kterými je nahlíženo na svatý text. Třetím motivem je, že Tóra zůstává pravidlem víry (*regula fidei*) pro společenství víry.²¹⁶

4.4 Spis Devatenáct epištol mezi relevancí a identitou

V díle *Devatenáct epištol* se autorovi podařilo vyjádřit principiální myšlenky, které mohou být aplikovány i na současnou debatu uvnitř západního křesťanství. Pokud si za slovo judaismus dosadíme křesťanství, nahlíženo hermeneutikou podezřívání, můžeme zahlédnout některé prosvítající odpovědi na aktuální krizi identity dnešní západní církve. Rod Dreher cituje projev Papeže Benedikta XVI. z roku 2012: „duchovní krize, jež ovládla Západ, je nejvážnější od pádu Římského impéria na konci pátého století. Po celém Západě uhasíná světlo křesťanství“.²¹⁷

V úvodu knihy *Benediktova volba* od Roda Drehera²¹⁸ zaznívají myšlenky amerického intelektuála, teologa a biskupa Římsko-katolické církve Roberta Barrona:²¹⁹

„Křesťanství musí být relevantní, musí být schopné hovořit jazykem své doby a přinášet odpovědi na otázky jejích obyvatel, jinak se ze spásné zvěsti, jež má být nesena všem lidem, změní v nástroj zajišťování

²¹⁴Dtto, 273

²¹⁵HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 40

²¹⁶HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 23

²¹⁷DREHER Rod, *Benediktova cesta křesťanský život v postkřesťanské době*, 22

²¹⁸DREHER Rod, *Benediktova cesta křesťanský život v postkřesťanské době*, 10

²¹⁹BISHOP ROBERT BARRON, [online] Heslo: Vztah identity a relevance, Dostupnost na: <https://www.wordonfire.org/articles/barron/the-benedict-option-and-the-identity-relevance-dilemma/>, citováno k 4.5.2023

duchovního bezpečí pro hrstku spravedlivých a v sektu nesrozumitelnou všem, kdo k ní náleží.“²²⁰

Co je relevance v tomto významu? Relevance v tomto významu znamená společenskou významnost a smysluplnost církve, což souvisí i s její srozumitelností, přijatelností a společenskou významností. Klade si otázky po srozumitelnosti. Rozumí společnost tomu, co církev říká? Rozumí církev společenským pohybům? Nutně řeší otázku atraktivnosti ve společnosti a cenu, kterou je ochotna zaplatit bez zvažování časové perspektivy.

O pólu identity mluví Dreher následovně:

„Křesťanství musí mít zároveň identitu, která není odvozena od přání, lidí přítomného místa a nynějšího času. Jinak se církev stane smutnou vězenkyní zeitgeistu, která neposkytuje průhled k nebi, ale pouze zrcadlí předsudky své doby a posiluje kolektivní narcismus v těch, kdo se k ní hlásí.“²²¹

Jak porozumět identitě v tomto významu? Identita církve je její konkrétní, ničím nezaměnitelná podstata, kterou se liší od ostatních společenských uskupení. Klade si otázky: Co je církev? Co církev určuje? Co dělá církev církví?

Upřednostnění pólu relevance či identity vede k následujícímu:

„Pokud církvi zůstane jen relevance, nebude mít co sdělovat. Pokud církvi zůstane jen identita, ztratí prostředky, jak sdělení předat. Zůstává věčná otázka, kam položit důraz. Jednotlivé epochy a jednotlivá místa v dějinách křesťanství na ni odpovídají různě. Zrušení jednoho či druhého z obou pólů však nutně znamená duchovní herezi, a tedy pokřivení radostné zvěsti.“²²²

Mám za to, že univerzální princip plynoucí z vymezeného silového pole mezi relevancí a identitou se dá s nepatrnými obměnami aplikovat i na dílo S. R.

²²⁰DREHER Rod, Benediktova cesta křesťanský život v postkřesťanské době, 10

²²¹DREHER Rod, Benediktova cesta křesťanský život v postkřesťanské době, 10

²²²DREHER Rod, Benediktova cesta křesťanský život v postkřesťanské době, 11

Hirsche. *Devatenáct epištol* je spisem, který svým důrazem na Tóru (svatý text) směřuje k pólu identita.

Profesor Nového zákona Grant R. Osborne hovoří o „*analogia scriptura*“²²³ jako o klíči k řádné biblické teologii a podstatné ingredienci kanonického přístupu.²²⁴ Tento princip vyjadřuje čtení svatého textu zevnitř, kdy nahlížíme na písmo optikou písma.

Spojitosť mezi kánonem (svatým textem) a identitou zmiňuje profesor Čapek.²²⁵ Odkazuje se na knihu profesora egyptologie Jana Assmanna „Kultura a paměť“.²²⁶ „Kánon hraje v lidské společnosti nenahraditelnou roli i v době po pozitivismu a historismu²²⁷, kdy se, jak říká Jan Assmann, znovu ukazuje, že:

„a) hodnoty a identitu nelze donekonečna relativizovat, že b) historické kritice odolá to, co je nosné a pravdivé a že c) i v samotném historismu je kánon operativním, byť skrytým mechanismem tvorby hodnot a vlastního obrazu. Kánon vyjadřuje i nadále dějinnou paměť, je pilířem identity.“²²⁸

Jan Assmann dále hovoří o textech normativních a formativních. „Normativní texty odpovídají na otázku: „Co máme činit?“ Slouží k tvorbě úsudku, nacházení spravedlnosti a rozhodování. Zajišťují přístup k orientujícímu vědění, ukazují cestu ke správnému jednání.“²²⁹ Formativní texty odpovídají na otázku: „Kdo jsme?“ „Slouží k sebedefinici a zajištění

²²³Analogia Scriptura je exegetický princip, který upřednostňuje spíše Písmo než víru jako posledního arbitra při posuzování textu, In: OSBORNE Grant R., *The Hermeneutical Spiral A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation*, 361

²²⁴OSBORNE Grant R., *The Hermeneutical Spiral A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation*, 361

²²⁵ČAPEK, Filip, *Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu*, 6

²²⁶ASSMANN, Jan, *Kultura a paměť*,

²²⁷SLÁMA, Petr, *Nové teologie Starého zákona*, 71

²²⁸ČAPEK, Filip, *Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu*, 6

²²⁹ASSMANN, Jan, *Kultura a paměť*, 125

identity. Poskytují přístup k vědění, jež jistí identitu.“²³⁰ S tím koresponduje Hirschovo: Co znamená být Izraelcem? „Znamená to rozumět Stvořitelově plánu. Historie, lidstvo, svět, může být pochopené jedině skrze Boha a Bůh se znatelně prokazuje a projevuje skrze ně. Tohle je způsob, jak nás Tóra vede k porozumění Izraele a jeho úkolům.“²³¹

Z výše uvedeného vyplývá, že dílo *Devatenáct epištol* se svým důrazem na Tóru spadá do formativních textů s cílem podpořit židovskou identitu.

4.5 Nechat se inspirovat

V díle *Devatenáct epištol* se autorovi podařilo vyjádřit principiální myšlenky, které mohou být aplikovány i na současnou debatu uvnitř západního křesťanství. Inspirací pro křesťanskou zbožnost může být několik vybraných myšlenek, které si věřící může klást či jim čelit ve formě výčitek, otázek, pochybností, poukazováním na druhé, nebo když zvažuje, zda víru zachovat či ji opustit. Pokud si za slovo judaismus dosadíme křesťanství, můžeme zahlédnout některé prosvítající odpovědi na aktuální krizi identity dnešní západní církve. Zvýrazněn je obecný princip, podpořený citací z knihy *Devatenáct epištol*.

Kritika vlastní tradice musí být oprávněná a založená na její znalosti.

„Skutečně rozumíš tomu, co opouštíš a na co útočíš? K tomuto rozhodnutí jsi došel poctivým přemýšlením, zevrubným zkoumáním? K současnému postoji odsunout to, co je v životě nejsvatější a nejdůležitější, jsi dospěl bez rozmyslu a bez reflexe?“²³² nebo jinde:

„Dříve, než budeme soudit judaismus, je nutné zjistit, co o sobě říká judaismus a za co se prohlašuje, že je. Musíme studovat jeho historii a

²³⁰ASSMANN, Jan, *Kultura a paměť*, 125

²³¹HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias*, 27

²³²HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias*, 3

jeho učení z jediného autentického zdroje z Tóry. Tóra by neměla být čtena pohledem, který je k ní nepřátelský a odcizený. Pokud jí chceme řádně porozumět, pak ji musíme studovat z její vlastní perspektivy, ve světle jejích vlastních východisek.“²³³

Poměrování vlastní tradice měřítky a hodnotami okolní kultury nemá být primárním hlediskem pro posouzení pravdivosti naší tradice.

„Benjamín přichází s definicí náboženství, které má člověka přivést blíže jeho pravému smyslu bytí. A co jiného je smysl bytí než dosažení štěstí a zlepšení situace. Když posuzujeme judaismus Benjamínovými kritérii, tak judaismus propadá.“²³⁴

Viníkem mého nepovedeného, svázaného, nesvobodného života není Tóra (Boží slovo).

Benjamín vyjadřuje nespokojenost plynoucí ze závazků víry. Rabín Hirsch na to v díle reaguje. Benjamín tvrdí:

„Tóra je především vinná tím vším. Svými zákony nám zaručuje život v izolaci. Podněcuje přinejmenším podezření a nepřátelskou nedůvěru. Křiví našeho ducha do podřízenosti, vyvolává opovržení. Blokuje umělecké snahy. Svými dogmaty brání svobodnému myšlení a spekulacím. Tím, že podněcuje k životu v izolaci zbavuje podnětů pro vývoj v umění a vědě.“²³⁵

Život intenzivní zbožnosti je podezřelý podivínstvím a izolací

Benjamínova předsudečná výtka vůči kulturnímu posuzování intenzivně žité zbožnosti jako podivínství v sobě obsahuje rozměr, který znají i křesťané v západním světě.

„Život se proměňuje na nekončící mnišskou službu, kde není prostor pro nic jiného než pro modlitby a ceremonie. Žid, který si zaslouží chválu je Žid žijící v osamění, Žid, který promarnil svůj život pústy, modlitbami a dumáním nad bezvýznamnými spisy.“²³⁶

²³³HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 12

²³⁴HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 5

²³⁵Dtto, 5

²³⁶Dtto, 5-6

Podstatou života nemůže pouze usilování o osobní štěstí

Rabín Naftalí vede Benjamína k hledání nosných myšlenek pro život.

„Místo starých pravd bude podstata života na novém začátku postavena na spokojenosti a štěstí? Na těchto principech, které se vznášejí mezi nebem a zemí? Co bys odpověděl zhýralcovi či kriminálníkovi jemuž dočasné opojení a potěšení smyslů převažuje štěstí věčné? Je pak každý jednotlivec oprávněn si sám rozhodnout o svém vlastním štěstí a spokojenosti? Navíc jestli se štěstí musí řídit zvnějšku vnucenými vzorci, pak to nemůže být nazýváno štěstí. Nakonec se chci zeptat na tu velkou skupinu nešťastných a nespokojených lidí mimo svět judaismu.“²³⁷

Jinakost plynoucí ze zbožnosti jako příčina kulturní izolace

Rabín Naftalí vysvětluje, že do zbožného života spadá i rozměr jinakost, které ti okolo stojící nemusí vždy dobře porozumět.

„Člověk není izolovaný. Je jedním stvořením ve světě plném dalších stvoření.

Je jimi ovlivněn a uplatňuje svůj vliv na ně.“²³⁸ K námitce na kulturní izolaci

Hirsch jinde píše:

„Píšeš, že nás Tóra izoluje. A máš pravdu, pokud by to tak nebylo, tak by Izrael již po dlouhou dobu ztratil svou identitu. Pohled' na ty boje, které jsou požadovány pro zachování čistoty ducha Izraele v našich lidech a navzdory izolaci.“²³⁹

Judaismus není přirozený.

Rabín Naftalí odpovídá na argument přirozenosti, se kterým se setkávají i dnešní křesťané například ve spojitosti s křesťanskou sexuální morálkou.

Tvůj pohled, kterým se díváš na judaismus není přirozený.

„Judaismus protirečí tvé myšlenky o účelu lidského života, protože nepřijímá tvé pojetí smyslu lidského bytí. Oponuje honbě za potěšením a uctívání materiálního vlastnictví. Tyto myšlenky jsou výsledkem vnímání světa, který není řízen Bohem. Na Boha se hledí, jako na toho, kdo je bez světa. Judaismus to vidí rozdílně. Obsahuje poznání o vyšším smyslu světa a hledí na ty nejvznešenější myšlenky jako na pouhé nástroje

²³⁷HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 14

²³⁸HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 27

²³⁹HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 198

vedoucí k dosažení cíle. Právě tento druh myšlení zapříčinil odchýlení se Izraele jako národa.“²⁴⁰

Námítkou téměř současnou je, že Tóra brání životním potěšením.

„Co se týká Tóry, tak jsi napsal, že zasahuje do všech radostí života a nedovoluje veškeré potěšení. Podívejme se na to pozorně a studujme ji. Které přirozené potěšení se snaží zrušit? Kterou přirozenou touhu chce zrušit? Je zde alespoň jedno přirozené potěšení, které nezušlechťuje? Je zde nějaká vrozená touha či pud, který není posvěcen řízením k moudrému užití pro účel zamýšlený stvořitelem? Žít ve spravedlnosti je základem Božího zákona. Proto radost z potěšení a uspokojení vlastních impulsů nesmí nikdy končit v sobě, ale vždy se musí podřizovat vyšším pravidlům. Je vymezeno Boží moudrostí tak, jak byl jeho záměr nastavený jeho moudrostí. Zákon jde pouze proti uctívání vlastnictví a požitků, které z nich dělá cíl života.“²⁴¹

Nespokojenost s dogmaty víry

Dále dialog řeší nespokojenost s dogmaty ve spojitosti s každodenním životem víry.

„Judaismus zná 613 povinností, ale ne žádná přikázání víry. Tyto pravdy, které formují základ judaismu se zjevují jako skutečnosti a jsou vyhlášeny pro všechny, kdo jsou schopni vnímat pravdu. Tím se otevírá široké pole pro pronikavé zkoumání. Naše závěry o přirozenosti všech věcí musí být odvozeny z pozorování, ze zkušeností a z Tóry. Judaismus přidává ke zkoumaná světa Tóru, je to fakt.“²⁴²

Věrnost závazkům víry překáží životu

„To další, co ti vadí, je, že nemůžeš obchodovat v sobotu. Zkus ale pochopit sobotu v duchu judaismu. Dodržováním soboty neseš svědectví o tom, že je zde Bůh, že je zde jen jeden pravý Bůh a člověk mu má sloužit. Jak to jde dohromady s tou strašlivou absurditou znesvěcení soboty pro materiální zisk? Když upřednostním zisk, pak popírám, že je zde Bůh, který vlastní celý svět a že veškeré požehnání pramení z Něho. Říkám tím, že mojí životní misí a potěšením se stalo hromadění majetku a uspokojování mých tužeb. Zapudil jsem tak Boha i lidský úkol. Ve vztahu k pohanům se ti určitě nebude líbit, že Zákon nedovoluje manželství

²⁴⁰HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 196

²⁴¹HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 196-197

²⁴²HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 199-200

s lidmi nežidovského původu. Zákon chce po tobě, abys vychoval své děti v Boží lásce a pro Tóru. Sňatkem s nežidovským otcem či matkou je odvádíš od Tóry.“²⁴³

Ano každé reformě vedoucí ke zlepšení kvality života, ale ne na úkor věrnosti Bohu

Z tohoto pohledu reformy jako procesu duchovního prohloubení je rabín Hirsch jednoznačně pro reformu.

„Reforma pro nás znamená uskutečnění judaismu Židy v naší době, uskutečnění věčných ideálů tak, že se je pokusíme aplikovat na současnou dobu i za zvláštních životních okolností. Z toho plyne, že musíme vzdělávat a povznášet naši generaci směrem k výšinám Tóry, ne Tóru snižovat na úroveň dnešní doby a redukovat její vznešené vrcholky na mělkost našeho života. Věčný Zákon nastavený Bohem všech věků jako model pro všechny doby, nepotřebuje reformu, jak po tom volají děti dnešní doby, které pouze touží po snadnějším životě. Je toto ta reforma, která přijímá názory nepřátelské judaismu, která čerpá z cizích zdrojů některé základní teze o smyslu lidské existence nebo o emancipaci ve formě zredukování plnosti judaismu?“²⁴⁴

Ke zredukování judaismu docházelo. Od nepochopených náboženských praktik se upouštělo. Někteří reformátoři ve svém modernizování judaismu zašli až tak daleko, že zrušili příkázání jíst košer stravu, dodržovat náboženské svátky, a dokonce někteří sobotu, den uctívání, převedli na neděli.²⁴⁵

Zkušenost víry a intenzivně žité zbožnosti není zkušenost univerzální

Rabína Naftalího přemáhá realita, když říká následující.

„Nepředstavuji si, že tyto myšlenky, které s tebou probírám, které miluji a které střežím jako poklad ve svém nitru, budou nutně přijaty ostatními jako pravdy jen proto, že si je vroucně přijal ty. Zním svá omezení i charakter naší doby velmi dobře, abych byl sveden takovými nadějemi. Věřím ale, že v tak významném čase a v otázce pro nás nejsvatější, je povinností každého člověka otevřeně a upřímně vyjadřovat to, co vnímá

²⁴³HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 204-206

²⁴⁴HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 242-243

²⁴⁵JOHNSON Paul, Dějiny židovského národa, 324

jako pravdu. Pokud jsem ničím nepřispěl k diskusi o tom, co je ten nejdůležitější úkol, o kterém jsem již psal, pak jsem snad dláždil cestu někomu talentovanějšímu, lépe vybavenému, moudřejšímu a silnějším, takovému, který by vyjadřoval mnohem pravdivěji, vznešeněji, jasněji a přitažlivěji obraz judaismu, aby můj nemotorný pokus byl politován a zapomenut.“²⁴⁶

Pokorný a strážlivý postoj k realitě i k sobě hovoří o charakterovém vybavení rabína Hirsche.

4.6 Shrnutí

Otázku napětí života mezi pólem relevance a pólem identity řeší každá komunita víry. Chorvatský teolog Miroslav Volf mluví o tom, že „křesťané nutně pobývají ve dvou světech, jsou „v Bohu“ i „ve světě“ - ve světě biblických tradic a ve světě své vlastní kultury.“²⁴⁷ „Nemůžeme se vyhnout životu v překrývajících se a rychle se měnících společenských prostorech.“²⁴⁸ Své řešení existujícího napětí mezi relevancí a identitou navrhuje teolog Volf následovně. Říká:

„Myslím, že je lepší rezignovat na koherentní tradice a s výzbrojí základních křesťanských závazků vstoupit do stále se měnícího světa moderních kultur.“²⁴⁹

Tento přístup, mám zato, inklinuje k pólu relevance, k větší kulturní srozumitelnosti. Vyhýbá se definování křesťanského minima. Jaká pak bude ale praxe víry? Dvojice autorů, profesor církevních dějin Donald S. Fortson III. a profesor Nového zákona Rollin G. Grams ve své knize *Neměnný svědek* tvrdí, že každá teologická diskuse, má několik vrstev. Navrhují čtyři:

²⁴⁶HIRSCH S. R., *The Nineteen Letters*, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, 331-332

²⁴⁷VOLF Miroslav, *Odmítnout nebo přijmout? Totožnost, jinakost a smíření v teologické reflexi*, 235

²⁴⁸VOLF Miroslav, *Odmítnout nebo přijmout? Totožnost, jinakost a smíření v teologické reflexi*, 236

²⁴⁹VOLF Miroslav, *Odmítnout nebo přijmout? Totožnost, jinakost a smíření v teologické reflexi*, 237

- Interpretace autoritativních textů
- Syntéza autoritativních textů
- Formování přesvědčení
- Zavádění přesvědčení do životní praxe.²⁵⁰

Z interpretace autoritativních textů se formuje přesvědčení a z přesvědčení plyne praktický život víry. Co když už na začátku interpretace učiním chybu, nepatrný odklon? Teolog Christopher Yuan cituje čínské přísloví, které zní následovně: „Milimetrová nesrovnalost tě zavede tisíc mil daleko.“²⁵¹ Pokud se už na začátku cesty nepatrně odchýlíš, konečný odklon poté bude nesmírně veliký. Domnívám se, že se rabín Hirsch svým dílem *Devatenáct epištol* snažil zabránit vstupním chybám, které některé židovské reformátory dovedly až k praxi neslučitelné s judaismem. Jako se evropské židovstvo dívalo různě na přesunutí soboty na neděli v časech rabína Hirsche, tak může být například částí západního křesťanství nahlíženo na současné pokusy o revizi biblické sexuální etiky.²⁵² Zpět k Volfovi. Nepovede rezignace na koherentní tradice k přehodnocení náboženské praxe?²⁵³ Tento myšlenkový proces je zcela v rozporu s hlavní ideou rabína Hirsche. Rezignovat na tradici nebylo jeho záměrem.

S druhým řešením přichází filozof MacIntyre, ten

„dává přednost lokálním formám komunity, v nichž si lze i v nových dobách temna, které již na nás dolehly, zachovat vzájemnou úctu a intelektuální a morální existenci.“²⁵⁴

²⁵⁰FORTSON III. Donald S. and GRAMS Rollin G., *Unchanged Witness The consistent christian teaching on homosexuality in scripture and tradition*, 1

²⁵¹YUAN Christopher, *Holy Sexuality and The Gospel*, 33

²⁵²Revizionistický pohled na biblickou sexuální etiku In: THATCHER Adrian, *Gender and Christian Ethics*

²⁵³Heslo: Sexuální Etika In: MCGRATH, Alistair, *Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení*, 464

D. Cook, který zpracoval heslo Sexuální etika do Blackwellovy encyklopedie moderního křesťanského myšlení, cituje J. Dominiana jehož D. Cook zařazuje mezi ty „kdo kladou důraz na osobní vztahy jako na morální kritérium sexuálních aktů, a uznávají, že cizoložství a homosexuální aktivita i předmanželské i mimomanželské aktivity jsou v zásadě nejen přípustné, ale je možno k nim i vybízet.“

²⁵⁴VOLF Miroslav, *Odmítnout nebo přijmout? Totožnost, jinakost a smíření v teologické reflexi*, 237

Tento druhý přístup je bližší přístupu rabína Hirsche a také je blíže křesťanům setrvávajících v tradičním vnímání svatých textů a v praxi z toho plynoucí. Tento přístup je konzistentní a v souladu s Biblií i s tradicí, což je přístup, o který usiloval i rabín Hirsch a k čemu ve svém díle *Devatenáct epištol* vyzýval. Svou knihou pomáhal vytvářet a zachovávat prostor pro svou tradici. Nemnohé motivoval a povzbuzoval k věrnosti víry otců. Svým dílem *Devatenáct epištol*, dokazoval, že judaismus má mít své nezastupitelné místo i v nové době. „Rabín Hirsch uměl využít osvícenských ideálů, aniž se zřekl judaismu.“²⁵⁵ Neuzavíral se světskému vzdělání, nýbrž propagoval novou cestu jako „*Torah im derech erez*“ (Tóra s cestou země), což znamená: žít podle židovského náboženského zákona, a přesto se plně podílet na kultuře okolního světa.²⁵⁶

²⁵⁵HAYOUN, Maurice-Ruben, Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., 313

²⁵⁶BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, 165

Seznam literatury

ABRAMSON Henry, [online] Heslo: Samson Raphael Hirsh, Dostupnost na: <https://www.youtube.com/watch?v=8i9VwALeDj8>, citováno k 8. 5.2023

ASSMANN, Jan, Kultura a paměť, Praha, Prostor 2001

BAROR, Yitzchak, BONDI Elliot, The Hirsch Anthology A Compendium of the Teaching of Rav Samson Raphael Hirsch, New York: Feldheim Publishers 2017

BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost 2001

BRENNER, Michael, Malé dějiny židů, Praha-Litomyšl: Paseka 2014

BISHOP ROBERT BARRON, [online] Heslo: Vztah identity a relevance, Dostupnost na: <https://www.wordonfire.org/articles/barron/the-benedict-option-and-the-identity-relevance-dilemma/>, citováno k 4.5.2023

CAMUS Jean-Yves, DERCZANSKY Annie-Paulem, Svět Židů, Praha, KMa 2008

ČAPEK, Filip, Hebrejská Bible, její kánon a možnosti výkladu, Jihlava, Mlýn 2005

ČEJKA, Marek, KOŘAN Roman, Rabíni naší doby Autority Judaismu v náboženském a politickém dění 20. století a současnosti, Brno: Barrister & Principal 2010

DREHER Rod, Benediktova cesta, křesťanský život v postkřesťanské době, Nová Ves pod Pleší, Hesperion 2018

FORTSON III. Donald S. and GRAMS Rollin G., Unchanged Witness the consistent christian teaching on homosexuality in scripture and tradition, Nashville, B&H Academic 2016

HAYOUN, Maurice-Ruben, Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem I. Praha: Volvox Globator 1996

HAYOUN, Maurice-Ruben, Židovské osvícenství mezi Córdobou a Berlínem II., Praha: Volvox Globator 1996

HIRSCH S. R., The Nineteen Letters, newly translated, with comprehensive commentary by Joseph Elias, Jerusalem, Feldheim 1996

HIRSCH S. R., The Chumash – The Torah with a timeless commentary, New York, The Judaica Press Inc. 2021

HÖRSTER Gerhard, Úvod do Nového zákona, Praha: Oliva 1994,

HOŠEK, Pavel, Židovská teologie křesťanství, Brno: CDK 2011

HUŠEK Vít, Symbol ve filozofii Paula Ricoeura, Trinitas: Svitavy 2003

JOHNSON, Paul, Dějiny židovského národa, Praha: Rozmluvy 2007

KADLEC, Jaroslav, Přehled českých církevních dějin druhý díl, Řím: Zvon 1987

MARGUERAT Daniel a kol., Úvod do Nového zákona, Historie, Písmo, Teologie, Jihlava, Mlýn 2014

MERING, Noelle, Awake note woke a Christian response to the Cult of Progressive Ideology, Gastonie NC, TANBooks 2021

MCGRATH, Alistair, Blackwellova encyklopedie moderního křesťanského myšlení, Praha: Návrat domů 2001

NEWMAN, Jaakov, SIVAN Gavriel, Judaismus od A do Z, Praha: Seder 1992

OEMING, Manfred, Úvod do biblické hermeneutiky, Praha, Vyšehrad, 2001

OSBORNE, Grant R., The Hermeneutical Spiral A Comprehensive Introduction to Biblical Interpretation, Downers Grove, IVP Academic, 2006

RABBI KLUGMAN, Eliyahu Meir, Rabbi, Samson Raphael Hirsch – Architect of Torah Judaism for the Modern World, Brooklin N.Y.: Mesorah Publications LTD 2011

RABBI SCHLOSS, Chaim, 2000 Years of Jewish History – from Destruction of the Second Bais Ha Mikdash until the Twentieth Century, New York: Feldheim Publishers 2004

RABÍN MAYER, Daniel, Vnitřně přetvořit – reformovat Žida, ale ne judaismus, článek k 120. výročí úmrtí rabína Samsona Raphaela Hirsche *Měsíčník Maskil*, 1/2009, č. 1, 2-3

SLÁMA, Petr, Tanu Rabanan, Antologie rabínské literatury, Praha: Vyšehrad 2010

SLÁMA, Petr, *Nové teologie Starého zákona*, Praha: Vyšehrad 2013

THATCHER Adrian, *Gender and Christian Ethics*, Cambridge University Press, 2020

THATCHER, Adrian, Životopisné údaje, [citováno k 3. 5. 2023] dostupné na <http://www.adrianthatcher.org/about.php>,

VOLF, Miroslav, *Odmítnout nebo přijmout? Totožnost, jinakost a smíření v teologické reflexi*, Praha, Vyšehrad 2005

YUAN, Christopher, *Holy Sexuality and The Gospel*, New York, Multnomah 2018